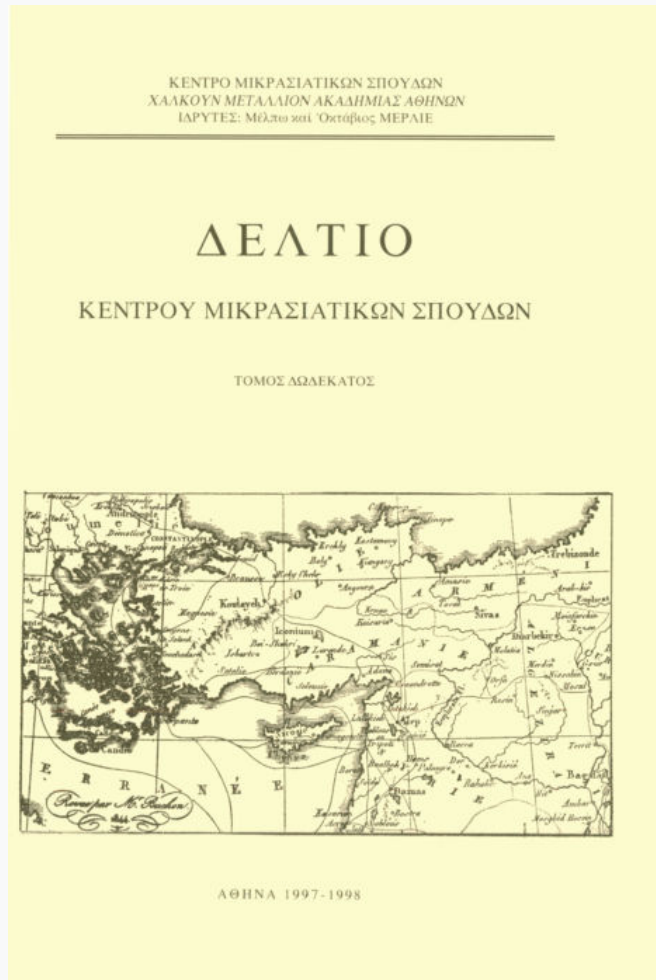

Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών

Τόμ. 12 (1997)

Το χρονικό της ανακάλυψης μιας ελληνιστικής πόλης στην Καρία (Bucakkoy, Συνέτα)

Άγγελος Χανιώτης

doi: [10.12681/deltiokms.72](https://doi.org/10.12681/deltiokms.72)

Copyright © 2015, Άγγελος Χανιώτης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Χανιώτης Α. (1997). Το χρονικό της ανακάλυψης μιας ελληνιστικής πόλης στην Καρία (Bucakkoy, Συνέτα). *Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών*, 12, 13–29. <https://doi.org/10.12681/deltiokms.72>

ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΗΣ ΑΝΑΚΑΛΥΨΗΣ
ΜΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΗΣ ΠΟΛΗΣ ΣΤΗΝ ΚΑΡΙΑ
(BUCAKKÖY, ΣΥΝΕΤΑ)*

1. *Ἡ ἀφορμὴ γιὰ τὴν ἔρευνα: Τὸ ἀνάθημα στὸν Δία Συνετηνὸ.*

Ἡ Μικρὰ Ἀσία ἀνταμείβει πάντοτε πλουσιοπάροχα γεωγράφους, ἀρχαιολόγους, ἐπιγραφικούς, νομισματικούς καὶ ἱστορικούς πού τὴν περιηγοῦνται. Ἀπὸ τὰ χρόνια τοῦ πατέρα τῆς ἐπιγραφικῆς, τοῦ Κυριάκου τῆς Ἀγκώνας (1444-1445),¹ μέχρι σήμερα συστηματικὲς ἐπιφανειακὲς ἔρευνες (surveys), ἀλλὰ καὶ ἀπλὰ ταξίδια, ὀδηγοῦν σὲ νέες ἀνακαλύψεις, τόσο ἐπιμέρους μνημείων ὅσο καὶ ὁλόκληρων οἰκιστικῶν συνόλων. Γενεὲς ὁλόκληρες ἔρευνητῶν ἀπὸ διάφορες χῶρες, κατὰ κύριο λόγο (γιὰ γνωστοὺς πολιτικούς λόγους) ἀπὸ τὴν Αὐστρία καὶ τὴ Γερμανία, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴ Γαλλία, τὴ Βρετανία, τὶς Ἠνωμένες Πολιτεῖες, τὴν Ὀλλανδία, τὴν Ἑλλάδα (στὶς ἀρχὲς τοῦ αἰῶνα μας) καὶ —ἰδιαίτερα στὶς τελευταῖες δεκαετίες— τὴν Τουρκία, ἔχουν οἰκοδομήσει ἓνα μνημειῶδες ἔργο συλλογῆς καὶ μελέτης τῶν καταλοίπων τοῦ βίου τῶν Ἑλλήνων, τῶν Ρωμαίων, τῶν προελληνικῶν καὶ τῶν ἐξελληνισμένων πληθυσμῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Παρὰ τὶς ἐκτεταμένες καὶ πολύχρονες ἔρευνες —μόνο στὴν Αὐστρία ὑφίσταται γιὰ πάνω ἀπὸ 100 χρόνια εἰδικὴ ἐπιτροπὴ γιὰ τὴν ἔρευνα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας στὴν Ἀκαδημία τῶν Ἐπιστημῶν— κάθε χρόνος φέρνει νέες σημαντικὲς ἀνακαλύψεις. Ἀπὸ

* Χρησιμοποιοῦνται οἱ παρακάτω συντομογραφίες:

Bull. épigr.: *Bulletin épigraphique*, στὴ *Revue des Études Grecques*.

I. Hadrianoi: E. Schwertheim, *Die Inschriften von Hadrianoi und Hadrianeia*, Βόννη 1987.

SEG: *Supplementum Epigraphicum Graecum*.

TAM: *Tituli Asiae Minoris*.

1. Γιὰ τὸ ταξίδι τοῦ Κυριάκου τῆς Ἀγκώνας στὴν Προποντίδα βλ. E.W. Bodnar - Ch. Mitchell, *Cyriacus of Ancona's Journey in the Propontis and the Northern Aegean, 1444-1445*, Φιλαδέλφεια 1976.

2. Πρόκειται γιὰ τὴν Kleinasiatische Kommission, πού ἐκδίδει μεταξὺ ἄλλων ἓνα ἀπὸ τὰ βασικὰ συντάγματα ἐπιγραφῶν (*Tituli Asiae Minoris*). Γιὰ τὶς αὐστριακὲς ἔρευνες στὴ Μικρὰ Ἀσία βλ. τὰ πρακτικὰ τοῦ συνεδρίου πού πραγματοποιήθηκε στὴ Βιέννη τὸ 1990:

τά πιό πρόσφατα χαρακτηριστικά παραδείγματα αναφέρω μόνο δύο. Ἡ γερμανική ἀρχαιολογιστική ομάδα πού ὑπό τή διεύθυνση τοῦ Frank Kolb (Πανεπιστήμιο τῆς Τυβίγγης) ἐρευνᾷ τὰ τελευταῖα χρόνια τή Λυκία, καί ἰδιαίτερα τήν περιοχή τῶν Κυανέων, ἔχει ἐντοπίσει δεκάδες θέσεων καί ἔχει πλουτίσει σημαντικά τίς γνώσεις μας γιά τήν οἰκιστική ὀργάνωση καί τήν οἰκονομία στήν ἑλληνιστική ἐποχή καί κυρίως στά αὐτοκρατορικά χρόνια.³ Τό δεύτερο παράδειγμα εἶναι τοῦ τούρκου ἐπιγραφικοῦ Μ.Η. Sayar, ὁ ὁποῖος σέ ἐρευνητικό ταξίδι στήν ἀνατολική Κιλικία τό 1990 ἐντόπισε 301 νέες ἐπιγραφές, ἀνάμεσά τους μιᾶ σημαντικώτατη ἐπιγραφή πού περιέχει δύο ἐπιστολές ρωμαίων ἀξιωματούχων (τοῦ Λουκουλλοῦ καί μᾶλλον τοῦ Σύλλα) μέ τίς ὁποῖες παραχωρεῖται τό προνόμιο τῆς ἀσυλίας στό ἱερό τῆς Ἴσιδας καί τοῦ Σάραπη στή Μοψουεστία.⁴

Ἐνα ἀκόμα παράδειγμα γιά τίς ἀπρόσμενες ἀνακαλύψεις πού ἐπιφυλάσσει ἡ Μικρά Ἀσία παρουσιάζεται (γιά πρώτη φορά) στό ἀρθρο αὐτό. Πρόκειται γιά τήν ἀνακάλυψη τῶν Αὐγουστο τοῦ 1996 μιᾶς ἄγνωστης ἑλληνιστικῆς πόλης στήν Καρία ἀπό ομάδα ἐρευνητῶν τῆς ἀνασκαφῆς τῆς Ἀφροδισιάδας, πού ἐπί 35 καί πλέον χρόνια πραγματοποιεῖ τό New York University. Ἡ ομάδα αὐτή ἀποτελοῦνταν ἀπό τόν Christopher Ratté, καθηγητή κλασικῆς ἀρχαιολογίας στό New York University καί διευθυντή τῶν

G. Dobesch – G. Rehrenböck (ἐκδ.), *Die Epigraphische und altertumskundliche Erforschung Kleinasiens: Hundert Jahre Kleinasiatische Kommission der Österreichischen Akademie der Wissenschaften. Akten des Symposiums vom 23. bis 25. Oktober 1990*, Βιέννη 1993. Πέρα ἀπό τίς μονογραφίες καί τὰ περιοδικά (κυρίως *Anatolian Studies* καί *Epigraphica Anatolica*) πού παρουσιάζουν τακτικά νέα ἐπιγραφικά εὐρήματα, βασικές σειρές πού ἐκδίδονται ἀκόμα εἶναι τὰ *Monumenta Asiae Minoris Antiqua* (Manchester κ.ά. 1928-), ὄργανο τῆς American Society for Archaeological Research in Asia Minor, τὸ σύνταγμα τῶν ἐπιγραφῶν τῶν πόλεων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας πού ἐκδίδει ὁ R. Merkelbach καί οἱ μαθητές του μέ τήν ὑποστήριξη τῆς Αὐστριακῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν καί τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Κολωνίας (*Inschriften griechischer Städte aus Kleinasien*, Βόννη 1972-) καί ἡ σειρά *Asia Minor Studien* (Βόννη 1990-) πού ἐκδίδει τὸ Ἐρευνητικό Κέντρο Μικρᾶς Ἀσίας (Forschungsstelle Asia Minor) τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Münster ὑπό τή διεύθυνση τοῦ E. Schwertheim.

3. Πρώτη παρουσίαση τῶν ἀποτελεσμάτων: F. Kold (ἐκδ.), *Die Siedlungskammer von Kyaneai in Lykien (Asia Minor Studien, 9)*, Βόννη 1990· F. Kolb – M. Zimmermann, «Neue Inschriften aus Kyaneai und Umgebung». *Epigraphica Anatolica* 16 (1990), σσ. 115-138· M. Zimmermann, *Untersuchungen zur historischen Landeskunde Zentrallykiens*, Βόννη 1992· F. Kolb (ἐκδ.), *Forschungen auf dem Gebiet der Polis Kyaneai in Zentrallykien, Bericht über die Kampagne 1991 (Asia Minor Studien, 18)*, Βόννη 1995· F. Kolb (ἐκδ.), *Die Siedlungskammer von Kyaneai in Lykien. Bericht über Feldforschungen im Yavu-Bergland im Sommer 1992 (Asia Minor Studien, 24)*, Βόννη 1996.

4. M. H. Sayar, «Epigraphische Forschungen in Ostkilikien 1990. Ein Reisebericht», σπῶν Dobesch-Rehrenböck (ἐκδ.), ὁ.π., σσ. 319-327. Ἡ ἐπιγραφή τῆς Μοψουεστίας δημοσιεύθηκε ἤδη: M. H. Sayar – P. Siewert – H. Taeuber, «Asylie-Erklärungen des Sulla und des Lucullus für das Isis- und Sarapisheiligtum von Mopsuestia (Ostkilikien)», *Tyche* 9 (1994), σσ. 113-130.

άνασκαφῶν τῆς Ἀφροδισιάδας, τὸν Lionel Bier, καθηγητὴ ἱστορίας τῆς τέχνης στὸ Brooklyn College τοῦ City University of New York καὶ τοπογράφου τῆς ἀνασκαφῆς, καὶ τὸν ὑπογράφοντα, καθηγητὴ ἀρχαίας ἱστορίας στὸ New York University καὶ ὑπεύθυνου ἀπὸ τὸ 1995 γιὰ τὴ δημοσίευση νέων ἐπιγραφικῶν εὐρημάτων ἀπὸ τὴν Ἀφροδισιάδα. Στὸ ἄρθρο αὐτὸ δὲν εἶναι δυνατό νὰ δημοσιευτοῦν μὲ λεπτομέρειες τὰ ἐπιγραφικὰ εὐρήματα ἀπὸ τὴ νέα πόλη· παρουσιάζεται μόνον τὸ χρονικὸ τῆς ἀνακάλυψης, πὺ ἔχει ἀπὸ μόνου του ἐνδιαφέρον καὶ γιὰ τὸ εὐρύτερο κοινό. Θὰ ἤθελα νὰ εὐχαριστήσω τοὺς δύο συναδέλφους πὺ συμφώνησαν νὰ παρουσιάσω γιὰ πρώτη φορὰ στὸ *Δελτίο τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν* τὸ νέο εὐρημα. Ἐπίσης θὰ ἤθελα νὰ εὐχαριστήσω τὸν γενικὸ διευθυντὴ τοῦ ἐρευνητικοῦ προγράμματος τῆς Ἀφροδισιάδας R. R. R. Smith, καθηγητὴ στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Ὁξφόρδης, πὺ μοῦ ἐπισήμανε τὸ ἐπιγραφικὸ εὐρημα πὺ ἀποτελέσει τὸ ἔναυσμα γιὰ τὴν ἔρευνα.

Τὸν χειμῶνα τοῦ 1995 παραδόθηκε στὸ ἀρχαιολογικὸ μουσεῖο τῆς Ἀφροδισιάδας ἐνεπίγραφη στήλη προερχόμενη ἀπὸ τὸ χωριὸ Bucakköy, στὶς βορειοδυτικὲς παρυφῆς τοῦ ὄρους Babadağ, περίπου 22 χιλιόμετρα βορείως τῆς Ἀφροδισιάδας (εἰκ. 1). Ἡ στήλη εἶχε βρεθεῖ κατὰ τὴ διάνοιξη ἀγροτικοῦ δρόμου καί, δεδομένου ὅτι τὸ πλησιέστερο μουσεῖο τῆς περιοχῆς εἶναι ἐκεῖνο τῆς Ἀφροδισιάδας, παραδόθηκε σ' αὐτὸ καὶ φυλάσσεται στὴ συλλογὴ του. Ὁ R. R. R. Smith μὲ πληροφόρησε γιὰ τὸ νέο εὐρημα καὶ φρόντισε νὰ μοῦ δοθεῖ ἡ ἄδεια μελέτης καὶ δημοσίευσης τῆς ἐπιγραφῆς μέσα στὰ πλαίσια τῶν ἐρευνῶν μου στὴν Ἀφροδισιάδα.

Ἡ στήλη (εἰκ. 2), σμιλεμένη σὲ λευκὸ μάρμαρο ἔχει ὕψος 1,23 μ., πλάτος πὺ κυμαίνεται μεταξὺ 57,5 καὶ 61,5 ἐκ. καὶ πάχος 14,5-19 ἐκ. Ἐκτὸς ἀπὸ ἀσήμαντες ἀποκρούσεις στὶς γωνίες καὶ ἐπιφανειακὴ φθορὰ πὺ προκλήθηκε ἀπὸ τὸν ἐκσκαφέα στὴν ἀριστερὴ παρυφῆ τῆς ἐνεπίγραφης ἐπιφάνειας, ἡ στήλη εἶναι ἀκέραη καὶ ἡ ἐπιγραφή διαβάζεται χωρὶς δυσκολία. Στὴν κύρια ὄψη τῆς φέρει ἀναθηματικὴ ἐπιγραφή, πὺ ἀπευθύνεται στὸ Δία Συνετηνό (*Διὶ Συνετηνῶ*), καὶ τὰ ὀνόματα καὶ πατρώνυμα 122 ἀνδρῶν γραμμένα σὲ δύο στήλες· οἱ λέξεις *Διὶ Συνετηνῶ* ἐπαναλαμβάνονται καὶ στὴν πίσω ὄψη τῆς στήλης. Ἡ ἐπιγραφή δὲν δίνει ἄλλες πληροφορίες γιὰ τὴν ταυτότητα τῶν 122 ἀνδρῶν, τὸ εἶδος τοῦ ἀφιερώματος (ἄγαλμα ἢ ἄλλο ἀντικείμενο) καὶ τὴν ἀφορμὴ γιὰ τὴν ἀνάθεσή του (βλ. παρακάτω § 3). Μόνον πάνω ἀπὸ τὸ πρῶτο ὄνομα (τῆς ἀριστερῆς στήλης) ἀναγράφεται ἡ λέξη *ἱερεὺς*, πὺ κατὰ πᾶσα πιθανότητα ἀναφέρεται στὴν ιδιότητα τοῦ πρώτου ἀνδρα πὺ ἀκολουθεῖ (Μητροδόωρος Μενίππου).

Τὸ τεράστιο αὐτὸ ὀνομαστικὸ ὕλικὸ παρουσιάζει καὶ ἀπὸ μόνου του μεγάλο ἐνδιαφέρον (βλ. παρακάτω § 3). Τὴν προσοχή μου μονοπώλησε ὁμως στὴν ἀρχὴ τὸ ὄνομα τῆς θεότητας, στὴν ὁποία ἦταν ἀφιερωμένη ἡ στήλη: *Ζεὺς Συνετηνός*. Στὴ Μικρὰ Ἀσία (κυρίως στὴ γειτονικὴ περιοχὴ τῆς Φρυ-

γίας) οί ἐπικλήσεις θεῶν μὲ τὴν κατάληξη -ηνός εἶναι πολὺ διαδεδομένες (π.χ. Μῆς Ἄξιοιτῆνος, Μῆς Τουιτηνός, Ἄπόλλων Κισαυλοδδῆνος, Ἄπόλλων Λα(ι)ρβῆνος, Ἄρτεμς Βορειτηνή, Θεά Μανιτηνή κ.ἄ.).⁵ Πρόκειται κατὰ κανόνα γιὰ τοπικὲς θεότητες ποὺ ταυτίστηκαν μὲ κάποιον συγγενικὸ ἑλληνικὸ θεό, τὸν Ἄπόλλωνα, τὴν Ἄρτεμη, τὸν Δία κ.λπ. Ἀνάλογες ἐπικλήσεις τοῦ Δία εἶναι γνωστὲς ἀπὸ κάθε περιοχὴ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας: στὴ Λυδία γνωρίζουμε π.χ. τὸν Δία Βατηνός, Βευδῆνός, Μασφαλατηνός καὶ Ὀγμῆνός, στὴ Γαλατία τὸν Δία Ναρηνός καὶ Σαρνεδῆνός, στὴ Βιθυνία τὸν Δία Διμενηνός καὶ Κιμιστηνός, στὴ Μυσία τὸν Δία Ἀναβατηνός, Θιμηνός καὶ Κιμιστηνός, στὴν Παμφυλία τὸν Δία Καρζῆνός καὶ Κιμιστηνός, στὴ Φρυγία τὸν Δία Ἀβοζῆνός, Βονιτηνός, Μελῆνός καὶ Πεταρηνός, στὴ Λυκαονία τὸν Δία Ζημρουτηνός κ.ἄ.⁶

Γνωρίζοντας ὅτι τὶς περισσότερες φορὲς οἱ ἐπικλήσεις αὐτοῦ τοῦ τύπου προέρχονται ἀπὸ τοπωνύμια⁷ ἦταν φυσικὸ νὰ ὑποθέσω ὅτι ἡ ἐπικλήση Συνετηνός παράγεται ἀπὸ κάποια τοποθεσία (ὄχι ἀπαραίτητα πόλη) μὲ τὴ μορφή Σύνετα, Σύνετον, Συνεταί κ.λπ. (βλ. παρακάτω § 3).

Ἀπὸ τὴν πρόχειρη ἔρευνα ποὺ ἦταν δυνατὴ στὴν ἐπιστημονικὴ βιβλιοθήκη τῆς ἀνασκαφῆς τῆς Ἀφροδισιάδας διαπίστωσα ὅτι τὸ ἐπίθετο Συνετηνός ἦταν μᾶλλον ἀμάρτυρο, ἀλλὰ —κάτι πολὺ σημαντικότερο— ἡ κομπόλη ὅπου εἶχε βρεθεῖ ἡ στήλη δὲν ἦταν ἀγνωστὴ στὴν ἔρευνα. Τὸ Bucakköy εἶχαν ἐπισκεφθεῖ τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1946 οἱ Jeanne καὶ Louis Robert, τὸ κλασικὸ σύγγραμμα τῶν ὁποίων γιὰ τὴν Καρία βρισκόταν στὴ βιβλιοθήκη μας καὶ παρουσίαζε συνοπτικὰ τὶς προηγούμενες ἔρευνες στὴν περιοχὴ καὶ τὰ ἀποτελέσματα τῆς δικῆς τους ἐπίσκεψης.⁸

5. Βλ. π.χ. A. Laumonier, *Les cultes indigènes en Carie*, Παρίσι 1954, σ. 418 (Ἄπόλλων Κισαυλοδδῆνος στὴ Σμύρνη), 510 (Ἄπόλλων Λαιρβῆνος στὴ Φρυγία καὶ Καρία): L. Zgusta, *Kleinasiatische Ortsnamen*, Χαϊδελβέργη 1984, σ. 125 (Ἄρτεμς Βορειτηνή), 365 (θεά Μανιτηνή στὴ Φρυγία), 614 (Μῆς Τουιτηνός).

6. Βατηνός: SEG XXXV 1232· Βευδῆνός: SEG XL 1062· Μασφαλατηνός: Laumonier, *ὁ.π.*, σ. 122 (Καπλαδοκία)· Zgusta, *ὁ.π.*, σ. 374 (Λυδία)· Ὀγμῆνός: Laumonier, *ὁ.π.*, σ. 549· Ναρηνός: SEG XXVII 413· Σαρνεδῆνός: SEG XXVII 413· Διμενηνός: SEG XXXI 1069· Κιμιστηνός: SEG XXVII 413· XXXIII 1099· Ἀναβατηνός: I. Hadrianoi 9· Θιμηνός: SEG XXXV 1277· Κιμιστηνός: G. Mendel, «Inscriptions de Bithynie», *Bulletin de Correspondence Hellénique* 25 (1901), σ. 24· ἄρ. 161· Καρζῆνός: SEG XXXIV 1270· Ἀβοζῆνός: SEG XL 1226· Βονιτηνός: Zgusta, *ὁ.π.*, σ. 124· Μελῆνός: SEG XXVIII 1194· Πεταρηνός: SEG XXXIII 1541· Ζημρουτηνός: Zgusta, *ὁ.π.*, σ. 178. Γιὰ τὴν πιθανὴ λατρεία τοῦ Διὸς Δαγουτηνοῦ στὴ Μυσία βλ. A. Chaniotis, «Kleinasiatische Inschriften zur griechischen Religion», *Epigraphica Anatolica* 15 (1990), σ. 133 (SEG XXXVII 1012).

7. L. Zgusta, *ὁ.π.*, σ. 12. Ἀπὸ τὶς 86 ἐπικλήσεις σὲ -ηνός ποὺ συνέλεξε στὴ βόρεια βαλκανικὴ (Θράκη, Μοισία καὶ Δακία) καὶ διαπραγματεύτηκε πρόσφατα ὁ I. Duridanov («Probleme der thrakischen Sprache III», *Linguistique balkanique* 32 (1989), σσ. 85-112) τὰ 67 παράγονται μὲ βεβαιότητα ἀπὸ τοπωνύμια.

8. L. Robert – J. Robert, *La Carie, Histoire et géographie historique avec le recueil des*

Οί πρώτοι έρευνήτες τής περιοχῆς ἦταν οί αὐστριακοί Wilhelm Kubitschek καί Wolfgang Reichel, πού ἔφτασαν στό Bucakköy («Budschakkiöi») κατά τή διάρκειά τοῦ ἐρευνητικοῦ τούς ταξιδιοῦ τὸ 1893 ἐρχόμενοι ἀπὸ τή Λαοδικεα καί κατευθυνόμενοι πρὸς τὴν Ἀντιόχεια τοῦ Μαιάνδρου. Στὸ χωριὸ εἶδαν μιὰ ἐπιγραφή, τὴν ὁποία δημοσίευσαν τὴν ἴδια χρονιά:⁹

[Ἡ βουλ]ῆ καὶ ὁ δῆμος ἐτίμησ[αν]
[πάσ]αις ταῖς μεγίσταις καὶ κα[λ-]
λίσταις τιμαῖς Ἀπολλώνιον [Ἄ-]
θηναγόρου Παπίαν ἄνδρα ἀ[γα-]
5 θὸν καὶ φιλόπατριν γενόμε[νον]
καὶ διὰ γένους πάση ἀρετῇ [διε-]
νηγοχότα.

Τὴν ἴδια ἐπιγραφή, ἐντοιχισμένη στὸν τοῖχο τοῦ τοπικοῦ τζαμιοῦ, εἶδε λίγο ἀργότερα καὶ ὁ J. C. G. Anderson, πού ἐπισκέφθηκε τὸ Bucakköy τὸ 1897· ἐκτὸς ἀπὸ τὸ κείμενο ὁ Anderson δημοσίευσε καὶ σχέδιό τῆς (εἰκ. 3).¹⁰ Τὸ τιμητικὸ αὐτὸ ψήφισμα γιὰ κάποιον διακεκομμένο πολίτη, τὸν Ἀπολλώνιο, τὸν ἐπικαλούμενο Παπία, ἔχει ξεχωριστὴ σημασία γιατί μαρτυρεῖ τὴν ὑπαρξὴ βουλῆς καὶ δήμου (στ. 1)· δὲν ὑπάρχει συνελπῶς ἀμφιβολία ὅτι ἡ κοινότητα πού τίμησε τὸν Ἀπολλώνιο, καὶ προφανῶς βρισκόταν κοντὰ στό Bucakköy, εἶχε τὴ νομικὴ θέση αὐτόνομης πόλεως, κι ὄχι ἐξαρτημένου οἰκισμοῦ (κώμης).¹¹ Ἡ μορφή τῶν γραμμάτων χρονολογεῖ τὴν ἐπιγραφή μᾶλλον στὸν 1ο μ.Χ. αἰώνα.¹²

Οἱ παλιότεροι περιηγητὲς εἶχαν ἐπισημάνει τὴν ὑπαρξὴ καὶ ἄλλων ἀρχαιοτήτων στὴν περιοχή. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν παρουσία πολλῶν ἀρχαίων λίθων στὸ ἴδιο τὸ χωριό, ὁ J. C. G. Anderson εἶχε διακρίνει ἴχνη κατοικησῆς στὰ νότια τοῦ Bucakköy —ἀνάμεσά τους λείψανα ἀμυντικοῦ περιβόλου, ἐρείπια κτιρίων τῆς ὕστερης ρωμαϊκῆς ἢ βυζαντινῆς ἐποχῆς, τὰ θεμέλια ναοῦ

inscriptions antiques. Tome II. Le plateau de Tabai et ses environs, Παρίσι 1954, σσ. 351-353 (πρβ. L. Robert, *Villes d'Asie Mineure. Études de géographie antique*, Παρίσι 1935, σσ. 208-210).

9. «Bericht über eine Reise in Karien und Phrygien», *Anzeiger der Kaiserlichen Akademie in Wien, Jahrgang 1893. Nr. 24*, Βιέννη 1893, σ. 96.

10. «A Summer in Phrygia», *Journal of Hellenic Studies* 17 (1897), σ. 397. Τὴν ἐπιγραφή εἶδαν ἐπίσης ὁ Karl Buresch τὸ 1895 (*Aus Lydien*, Λιψία 1898, σ. 176), πού δημοσίευσε μόνο τὸν πρώτο στίχο, καὶ τὸ ζεύγος Robert (δ.π., σ. 352), πού τὴ φωτογράφησε, ἀλλὰ δὲν δημοσίευσε τὴ φωτογραφία.

11. Robert-Robert, δ.π., σ. 352: «l'inscription..., qui attestait en ce lieu l'existence, à l'époque romaine, d'une ville, et non d'un simple village».

12. Τὸ ζεύγος Robert (δ.π., σ. 352) τὴ χρονολογεῖ στὴν προχωρημένη αὐτοκρατορικὴ περίοδο· πρβ. Buresch, δ.π., σ. 176 (2ος μ.Χ. αἰ.). Κατὰ τὴ γνώμη μου ἡ παλαιογραφία μᾶλλον ὁδηγεῖ σὲ προαιμότερη χρονολόγηση.

βυζαντινής εποχής και τάφους. Ο Anderson είχε διατυπώσει την άποψη ότι πρόκειται για την πόλη Κίδραμο ή Κίδραμα.¹³

Ένας άλλος σημαντικός μελετητής της Μικράς Ασίας, ο Karl Buresch, επισκέφθηκε το χωριό το 1895, αλλά η περιγραφή του ταξιδιού του δημοσιεύτηκε το 1898, μετά το θάνατό του. Και ο Buresch είδε τάφους και λείψανα οικισμού της ρωμαϊκής εποχής στα βορειοανατολικά και στα νοτιοδυτικά του χωριού (στη θέση με το χαρακτηριστικό όνομα Alaneni, «τό μέρος με τα σπίτια»). Αντίθετα όμως από τον Anderson υπέθεσε ότι πρόκειται για την πόλη Ίτώανα, γνωστή μόνον από το γεωγράφο Πτολεμαίο.¹⁴

Αργότερα οι έρευνες των Jeanne και Louis Robert απέδειξαν ότι και οι δύο ταυτίσεις είναι εσφαλμένες. Τα Κίδραμα πρέπει να τοποθετηθούν πολύ νοτιοανατολικότερα (στο όρος Bozdağ, εικ. 13): πόλη με το όνομα Ίτώανα δεν υπήρξε ποτέ —την «δημιούργησε» μιὰ εσφαλμένη γραφή στο χειρόγραφο του Πτολεμαίου.¹⁵ Κατά τη σύντομη παραμονή τους στο Bucakköy τον Οκτώβριο του 1946 οι γάλλοι έρευνητές μπόρεσαν να έντοπίσουν δύο θαλαμωτούς τάφους στα δυτικά του χωριού, ίχνη κεραμικής και κομμάτια μαρμάρου σ' ένα λόφο στα βόρειο-βορειοδυτικά, αρχαίους δόμους έντοιχισμένους στο τζαμί, ένα ανάγλυφο με παράσταση θεότητας (μάλλον κάποιας Μητέρας), μιὰ έπιτύμβια έπιγραφή της ύστερης έλληνιστικής εποχής¹⁶ και ένα νόμισμα της Πριήνης.¹⁷ Δυστυχώς δεν μπόρεσαν να βρουν στοιχεία για το όνομα της αρχαίας πόλης. Έτσι κατέληγαν στη διασταύρωση ότι ή αρχαία πόλη στο Bucakköy θά πρέπει να ήταν ένας μικρός και άσημαντος οικισμός, το όνομα του οποίου είναι άγνωστο.

Η νέα αναθηματική έπιγραφή για τον Δία Συνετηνό παρείχε πλέον μιὰ ένδειξη για την πιθανή ονομασία αυτής της πόλης. Η μορφολογία του επίθετου Συνετηνός με όδηγοσε στην υπόθεση ότι προέρχεται από κάποιο τοπωνύμιο που ένδέχεται να είναι το όνομα της πόλης κοντά στο Bucakköy. Αυτές οι υποθέσεις, αλλά και οι πληροφορίες των παλαιότερων έρευνητών, δικαιολογούσαν μιὰ έπίσκεψη στο χώρο που είχε βρεθεί το άφιέρωμα στον Δία Συνετηνό. Οι συνάδελφοι Christopher Ratté και Lionel Bier συμφώνησαν να πραγματοποιήσουμε μιὰ σύντομη αυτοψία την 7η Αυγούστου 1996.

13. Anderson, *δ.π.*, σ. 397.

14. Buresch, *δ.π.*, σσ. 175-179.

15. Robert-Robert, *δ.π.* (σημ. 8), σσ. 355-358.

16. Robert-Robert, *δ.π.*, σ. 354: *Πελλή Μητροδώρου χαιρε*. Το ζευγος Robert άντέγραψε και μιάν άλλη έπιτύμβια έπιγραφή της ύστερης έλληνιστικής εποχής κοντά στην κομόπολη Yamalak, ανατολικά του Bucakköy: *Διόδοτος Διοκράτου, Έλπις, γινή δέ Διοδότην χαιρε*.

17. Robert-Robert, *δ.π.*, σ. 354.

2. Ἡ ἐπιφανειακὴ ἔρευνα στὸ *Bucakköy*

Φτάσαμε στὸ Bucakköy τὸ πρωΐ, ἀκολουθώντας τὸ σύγχρονο αὐτοκινητόδρομο κατὰ μῆκος τοῦ Μαιάνδρου (εἰκ. 1, 13). Τὸ χωριὸ εἶναι κτισμένο στὴν ἀνατολικὴ ἀπόληξη τῆς εὐφορῆς πεδιάδας τοῦ Μαιάνδρου (Menderes) στὶς παρυφές τοῦ ὄρους Babadağ, σὲ ὑψόμετρο περίπου 200 μ. Ἄπέχει ἀπὸ τὸ ποτάμι περίπου 4,5 χιλ. Τὸ χωριὸ εἶχε καεὶ κατὰ τὴν ὑποχώρηση τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ τὸ 1922 καὶ σήμερα ἀποτελεῖται ἀπὸ λίγες συστάδες σπιτιῶν. Παραθέτω ἔδω σὲ μετάφραση τὴν περιγραφή τοῦ παλαιότερου περιηγητῆ τῆς περιοχῆς, τοῦ Karl Buresch, πού δίνει μὲ ἐνάργεια τὴν ἐντύπωση πού ἄφηνε σ' ἓναν ἐπισκέπτη στὰ τέλη τοῦ περασμένου αἰῶνα (1895):¹⁸

«Στὸ ταξίδι αὐτὸ ἀνταμείφθηκα ἀναπάντεχα γιὰ τὶς στερήσεις πού προανέφερα, μὲ τὴν ἀνακάλυψη μιᾶς νέας καρικῆς πόλης. Ἦδη ὅταν βρισκόμουν στὸ Bulladan πληροφορήθηκα κατὰ τύχη τὴν ὑπαρξὴ ἀρχαίων ἐρείπιων στὸ χωριὸ Budshakjõi, πού ἔλεγαν ὅτι βρῖσκεται κοντὰ στὸ σιδηροδρομικὸ σταθμὸ τοῦ Ortakdshé [Ortakci], ἀνάμεσα στὸ Seraikjõi καὶ τὸ Nazilli. Αὐτὴ τὴν πληροφορία μοῦ τὴν ἐπιβεβαίωσαν στὸ Nazilli, ὅπου ἐπιπλέον μοῦ ἔδωσαν τὶς ἐντελῶς ἐσφαλμένες ὁδηγίες ὅτι τὸ χωριὸ βρῖσκεται πέρα ἀπὸ τὸν ποταμὸ Menderes (Μαίανδρος) στὴ ρίζα τοῦ βουνοῦ, σὲ ἀπόσταση μόλις μιᾶς ὥρας. Μολονότι οὔτε ὁδηγὸ βρῆκα οὔτε κι εἶχα χάριτη γι' αὐτὴ τὴν περιοχὴ, ξεκίνησα στηριζόμενος στὶς ἐλπίδες μου, πέρασα τὸν κοντινὸ Μαιάνδρο, πού ἀποτελεῖ τὸ σύνορο Λυδίας καὶ Καρίας, καὶ μετὰ ἀπὸ ἀρκετὴ περιπλάνηση καὶ πορεία δυόμισυ ὡρῶν βρῆκα τὸ Budshakjõi ἀρκετὰ ψηλὰ στὸ βουνὸ (περίπου 250 μέτρα πάνω ἀπὸ τὸν Μαιάνδρο), στὰ νοτιοδυτικὰ τοῦ σταθμοῦ Ortakshdé. Ἡ θέση τοῦ χωριοῦ, σ' ἓνα μαγευτικὸ ὄρεινὸ τοπίο, στὴν ἄνω παρυφῆ μιᾶς μικρῆς κοιλάδας πού κατηφορίζει ὀμαλὰ στὰ νοτιοδυτικὰ πρὸς τὴν πεδιάδα τοῦ Μαιάνδρου, μὲ πανοραμικὴ εἰκόνα ὅλης τῆς πεδιάδας, εἶναι χαρακτηριστικὴ γιὰ μιὰ ἀρχαία πόλη».

Τὰ βουνὰ πού δεσπόζουν στὰ ἀνατολικά καὶ νότια (Çibukdağ, Babadağ) καὶ οἱ λόφοι στὶς παρυφές τους καλύπτονται καὶ σήμερα ἀπὸ δάση πεύκων καὶ ἄλλων κωνοφόρων δέντρων. Ὅταν τὸ ζεῦγος Robert ἐπισκέφθηκε τὸ Bucakköy τὸ 1946, οἱ κάτοικοί του καλλιεργοῦσαν βαμβάκι, καλαμπόκι καὶ σουσάμι στὴν πεδιάδα τοῦ Μαιάνδρου καὶ σιτάρι καὶ κριθᾶρι πιὸ ψηλά, στοὺς λόφους.¹⁹

Σταματήσαμε στὴ μικρὴ πλατεία, κοντὰ στὸ τζαμί ὅπου σύμφωνα μὲ τὶς πληροφορίες τοῦ ζεύγους Robert ἦταν ἐντοιχισμένη ἡ τιμητικὴ ἐπιγραφή γιὰ τὸν Ἀπολλώνιο. Στὸ τεῖοποιεῖο τοῦ χωριοῦ, ὅπου ἡ ἄφιξη ξένων φαινόταν ἀσυνήθιστο γεγονός, ὁ καλύτερος γνώστης τῆς τουρκικῆς ἀνάμεσά

18. Buresch, ὁ.π., σ. 175.

19. Robert-Robert, ὁ.π., σ. 354.

μας, ὁ Christopher Ratté, προσπάθησε νὰ συλλέξει κάποιες πληροφορίες γιὰ τὸ σημεῖο πὺν βρέθηκε τὸ ἀνάθημα στὸν Δία Συνετηνὸ καὶ γιὰ τὴν ὑπαρξη ἄλλων ἀρχαιοτήτων στὴν περιοχὴ. Ἡ μέθοδος εἶναι λίγο-πολὺ ἡ ἴδια σὲ ὄλες τὶς γωνιὲς τῆς Μεσογείου: Ἡ περιέργεια τῶν ντόπιων νὰ μάθουν τί φέρνει τοὺς ξένους στὸ χωριὸ τους ὀδηγεῖ στὶς πρῶτες συστάσεις καὶ ἐρωτήσεις, ἀκολουθοῦν τὰ κεράσματα ἀναψυκτικῶν καὶ τσαγιῶν (ἢ καφέδων) καί, μὲ λίγη τύχη, σὲ λίγη ὥρα ὄλο τὸ χωριὸ εἶναι μαζεμένο δίνοντας χεῖμαρρο πληροφοριῶν. Εἶχα ζήσει ἀρκετὲς φορὲς αὐτὴ τὴν ἐμπειρία, κυρίως στὴν Κρήτη. Ἡ κατάσταση στὸ Bucakköy ἐξελίχθηκε ὁμως πολὺ διαφορετικά. Μόλις ἄκουσαν ὅτι εἴμαστε ὀμάδα ἀρχαιολόγων οἱ λίγοι θαμῶνες τοῦ τεῖσοποιεῖου φάνηκαν μᾶλλον θορυβημένοι. Μόνο δύο ἄντρες ἦταν κάπως ὀμνητικότεροι, ἀλλὰ ἔδιναν ἀσαφεῖς καὶ ἀντιφατικὲς πληροφορίες γιὰ τὸν τόπο πὺν εἶχε βρεθεῖ ἡ ἐπιγραφή καὶ καμιὰ ἀπολύτως πληροφορία γιὰ ἄλλες ἀρχαιότητες στὴν περιοχὴ. Ἰσχυρίζονταν ὅτι δὲν γνωρίζουν τίποτα γιὰ τὴν ὑπαρξη ἐπιγραφῆς στὸ τζαμί καὶ γενικά μᾶς παρέπεμπαν στὸν κοινοτάρχη (muhtar), πὺν ἔλειπε ὁμως στὸ Ἀϊδίνιο, πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας, καὶ θὰ ἐπέστρεφε τὸ ἀπόγευμα. Ἀργότερα πληροφορηθήκαμε ὅτι ὑπῆρχαν λόγοι γιὰ αὐτὴ τὴν ἐπιφυλακτικότητα: Ἡ ἐπιγραφή εἶχε βρεθεῖ κατὰ τὴ διάνοιξη δρόμου καὶ αὐτὸ εἶχε δημιουργήσει προβλήματα στὸν κοινοτάρχη, πὺν εἶχε κατηγορηθεῖ ἀπὸ τὶς ἀρχὲς γιὰ καταστροφὴ ἀρχαιοτήτων.

Ἡ πρώτη αὐτὴ ἀπογοήτευση δὲν μείωσε, εὐτυχῶς, τὴν ἐπιμονὴ μας. Δίπλα ἀκριβῶς στὸ τεῖσοποιεῖο ἦταν τὸ κοινοτικὸ κατάστημα, στὸ προαύλιο τοῦ ὀποῖου προσέξαμε μιὰ μεγάλη μαρμαρίνη βάση ἀγάλματος ἢ ἄλλου ἀναθήματος (ὑψ. 56 ἐκ., πλ. 48,5-54 ἐκ., εἰκ. 4). Ἐνας ἀπὸ τοὺς συνομηγέτες μᾶς πληροφορήσε ὅτι ἡ βάση εἶχε βρεθεῖ μαζί μὲ τὴν ἀναθηματικὴ ἐπιγραφή γιὰ τὸν Δία Συνετηνὸ· ἴσως νὰ ἦταν ἡ βάση τοῦ ἀναθήματος τῶν 122 ἀνδρῶν. Μὴν ἔχοντας ἄλλη ἐπιλογὴ καὶ μὲ βάση τὶς πληροφορίες τοῦ ζεύγους Robert γιὰ ἐπιφανειακῶς ὀρατὲς ἀρχαιότητες στὸ χωριὸ, ἀποφασίσαμε νὰ ρίξουμε μιὰ ματιὰ πρῶτα στὴν περιοχὴ κοντὰ στὴν πλατεία. Δυστυχῶς, τὸ τζαμί εἶχε σοβατισθεῖ πρόσφατα καὶ ἔτσι οἱ ἀρχαῖοι δόμοι, ἡ ἐπιγραφή καὶ τὸ ἀνάγλυφο δὲν ἦταν πλέον ὀρατά. Κοντὰ στὸ τζαμί εἶδαμε ὁμως τμῆμα μαρμαρίνου δοχείου (ὑψ. 61 ἐκ., εἰκ. 5). Ἀρκετὰ ἀπὸ τὰ σπῖτια ἦταν ἐπίσης κτισμένα μὲ ἀρχαῖο οἰκοδομικὸ ὕλικό.

Σύμφωνα μὲ τοὺς πληροφοριοδότες μας ἡ ἀναθηματικὴ ἐπιγραφή εἶχε βρεθεῖ στὰ ὑψώματα στὰ νότια τοῦ χωριοῦ, κατὰ τὴ διάνοιξη δρόμου. Ἀποφασίσαμε λοιπὸν νὰ περιμένουμε τὸν κοινοτάρχη κάνοντας μιὰ μικρὴ ἐπιφανειακὴ ἐρευνα στὴν περιοχὴ. Προχωρώντας πρὸς τὴν κατεύθυνση πὺν μᾶς εἶχαν ὑποδείξει, εἶδαμε ἀρκετοὺς δρόμους πὺν εἶχαν ἀνοιχθεῖ πρόσφατα, γιὰ λόγους δασοπροστασίας. Ἡ ὀδοιπορία τριῶν περίπου ὀρῶν στὰ ὑψώματα στὰ νότια καὶ ἀνατολικά δὲν ἔφερε ὁμως κανένα ἄλλο ἀποτέλεσμα, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ νὰ ἐξαντλήσει τὰ ἀποθέματά μας σὲ νερό, ὀχι ὁμως καὶ τὴν ἐπιμονὴ μας. Κατὰ περιοχὲς παρατηρήσαμε ὀστρακα χρηστικῆς κερα-

μικῆς ἀπροσδιόριστης χρονολογίας καὶ ἀπολείψματα μαρμάρου, πού κινούσαν τὴν ὑπόψια ἀρχαίας κατοίκησης ἢ χρήσης τοῦ χώρου· δὲν μπορέσαμε ὁμῶς νὰ ἐντοπίσουμε κατὰ μῆκος τῶν νέων δρόμων τὸ σκάμμα ἀπὸ τὸ ὁποῖο εἶχαν ἀνασυρθεῖ ἡ στήλη καὶ τὸ βάθρο.

Ἐπιστρέφοντας στὸ Bucakköy διασχίζαμε μὲ τὸ αὐτοκίνητο ἓνα ἀπὸ τὰ στενοσόκακα τοῦ χωριοῦ ἔχοντας τὴν πρόθεση νὰ κατευθυνθοῦμε στοὺς λόφους στὰ νοτιοδυτικὰ τοῦ χωριοῦ, ὅταν στὴν παρυφὴ τοῦ δρόμου εἶδα ἓνα κομμάτι ἀρχαίας μαρμάρινης κολόνας (ὑψ. 56 ἐκ., διάμ. 29 ἐκ.) καὶ σταματήσαμε γιὰ νὰ τὴ φωτογραφήσω. Τότε πρόσεξα ἐντοιχισμένο σὲ ἓνα διώροφο σπίτι, σὲ ἀπόσταση λίγων βημάτων, ἓνα κομμάτι ἐνεπίγραφης στήλης ἀπὸ ἄσπρο μάρμαρο, πού πραγματικὰ ξεχώριζε σὰν τὴ μύγα μέσ' στὸ γάλα (εἰκ. 6). Τὸ σπίτι, πού ὅπως πληροφορηθήκαμε ἀνήκει στὸν χότζα τοῦ χωριοῦ, ἦταν ἐν μέρει κτισμένο, ὅπως καὶ ἄλλα σπίτια τῆς γειτονιάς, μὲ ἀρχαῖο οἰκοδομικὸ ὕλικό (λαξευμένους δόμους, κομμάτια μαρμάρου), πού ξεχωρίζουν εὐκόλα ἀπὸ τὸ σύγχρονο οἰκοδομικὸ ὕλικό (ἀκατέργαστες πέτρες καὶ πλίνθους).

Ἡ μελέτη τῆς ἐπιγραφῆς ἐπιτόπου δὲν ἦταν εὐκόλη ὑπόθεση, δεδομένου ὅτι ἦταν ἐντοιχισμένη σὲ ὕψος τριῶν περίπου μέτρων καὶ ἀπαιτήθηκαν ἀκροβατικοὶ αὐτοσχεδιασμοὶ —ἐναλλάξ ἀπὸ τὸν Christopher Ratté καὶ ἐμένα— γιὰ νὰ μετρηθεῖ καὶ φωτογραφηθεῖ ἡ στήλη καὶ νὰ ἀντιγραφεῖ τὸ κείμενο, ὅσο ἦταν δυνατὸ λόγῳ τῆς ἐπιφανειακῆς φθορᾶς. Τὸ κείμενο (πού θὰ δημοσιευθεῖ σύντομα μόλις ὀλοκληρωθεῖ ἡ μελέτη του) δὲν σώζεται ἀκέραιο (εἰκ. 7). Εἶναι ὁμῶς σαφές ὅτι πρόκειται γιὰ τοὺς τελευταίους ἐννέα στίχους τιμητικοῦ ψηφίσματος γιὰ κάποιον εὐεργέτη. Σώζεται τὸ ὄνομα τῆς θεᾶς Ἄρτεμης στὴ γενικὴ (στ. 2) καὶ μέρος μιᾶς ἀπὸ τὶς τυπικῆς ἐκφράσεις τῶν ἑλληνικῶν τιμητικῶν ψηφισμάτων, ὁ λεγόμενος «εὐκτικὸς τύπος» (hortatory formula, Hortativformel, formule hortative), μὲ τὶς ὁποῖες ἡ κοινότητα ἐκφράζει τὴν ἐπιθυμίαν της νὰ πληροφορηθοῦν ὅλοι τὴν εὐγνωμοσύνη της πρὸς τοὺς εὐεργέτες, ὥστε νὰ παρακινήθουν κι ἄλλοι νὰ ἀκολουθήσουν τὸ παράδειμά τους.²⁰ Τὸ ἀπόσπασμα αὐτὸ (στ. 2-4) ἔχει ὡς ἐξῆς —χωρὶς προσπάθεια πλήρους συμπλήρωσης τῶν ἀγνώστου ἔκτασης κενῶν:

...ὅπως φανε-

[ρὸν γίγνη]ται καὶ τοῖς ἄλλοις ὅτι ΣΥ-

[.....] Ἰ ὕφ' ὧν ἂν εὐεργετηθῶσιν

20. Βλ. π.χ. Jean Pouilloux, *Choix d'inscriptions grecques*, Παρίσι 1960, ἀρ. 3 στ. 52-54: *ὅπως οὖν καὶ ἡμεῖς φαινόμεθα τιμῶν[τες] / τοὺς ἀγαθοὺς ἀνδρας καὶ πολλοὺς τῶν πολιτῶν ἐπὶ τὴν ὁμοίαν προ[τροπέο]μενοι προαίρειν*· ἀρ. 3 στ. 22-23: *ὅπως οὖν ὁ δῆμος φαίνεται τοῖς εὐχρηστοῦ/σιν ἀξίας ἀποδιδούς χάριτας*· ἀρ. 7 στ. 14-17: *ὅπως οὖν εἰδῶσι πάντες ὅτι ὁ δῆμος ὁ τῶν Ἰσ/ταιῶν ἐπίσταται τιμᾶν τοὺς εὐεργετοῦντας αὐτόν, / καὶ πλείους ἀγωνιστὰς γίνονται ὑπὲρ τῶν συμφερόντων / τῆι πόλει ὁρῶντες τοὺς ἀξίους τιμ[ω]μένους*. M. Wörle, «Antiochos I., Achaïos der Ältere und die galater», *Chiron* 5 (1975), σ. 60 στ. 30-33: *ὅτι Νεο[τε]ί/χεῖται καὶ Κί[δ]διοκομῆται ὕφ' ὧ[ν] ἂν τι πάθωσι ἀγαθ[ό]ν ἐπίστα[ν]ται τιμᾶς ἀντιδιδόνα*.

Τό νόημα είναι περίπου: «Γιά νά γίνει φανερό και στους άλλους ότι [οί δεινά τιμοῦν ἢ εὐχαριστοῦν ἐκείνους] ἀπό τούς ὁποίους ἔχουν δεχθεῖ εὐεργεσίες». Ἡ πέτρα εἶναι σπασμένη ἀκριβῶς στό σημεῖο ὅπου περιμένουμε τό ὑποκείμενο τοῦ ρήματος, δηλαδή τούς ἀποδέκτες τῆς εὐεργεσίας καί ἐκδότες τοῦ ψηφίσματος· συνήθως στό σημεῖο αὐτό χρησιμοποιεῖται εἴτε κάποια ἀντωνυμία (π.χ. *ἡμεῖς, αὐτοί*), εἴτε ἡ λέξη *ὁ δήμος* εἴτε ἕνα ἐθνικό ὄνομα, μέ ἡ χωρῖς ἄρθρο (βλ. μερικά παραδείγματα στή σημ. 20). Ἐδῶ βρίσκουμε μιὰ λέξη πού ἀρχίζει μέ τὰ γράμματα ΣΥ, συνεπῶς ἕνα ἐθνικό. Εἶναι εὐλόγο νά ὑποθέσουμε ὅτι πρόκειται γιά τό ἐθνικό *Συνετηνοί*. Τό νέο αὐτό εὔρημα ἐπιβεβαιώνει λοιπόν τήν ὑπόψία ὅτι ἡ ἐπίκληση *Συνετηνός* ἔκρυβε τό ἀγνωστο ὄνομα τῆς ἀρχαίας πόλης στό Bucakköy.

Ἔμενε ἀκόμα τό ἐρώτημα πού ἀκριβῶς βρισκόταν αὐτή ἡ πόλη. Τό πρόβλημα εἶναι ὅτι τόσο τό ἀνάθημα στόν Δία *Συνετηνό* ὅσο καί τό νέο τιμητικό ψήφισμα χρονολογοῦνται, μέ βάση τή μορφή τῶν γραμμάτων, στήν ἑλληνιστική ἐποχή, ἐνῶ οἱ ἐπιτόπιες ἐρευνες τῶν προηγούμενων μελετητῶν εἶχαν ἐπισημάνει μόνο ἀσημαντά ἴχνη κατοίκησης τῶν ρωμαϊκῶν καί βυζαντινῶν χρόνων κοντά στό χωριό. Ἡ ἐπιστροφή τοῦ κοινοτάρχη ἀπό τό Ἄϊδίνιο ἔμελλε νά δώσει ἀπάντηση καί σ' αὐτό τό ἐρώτημα.

Τόν συναντήσαμε τό ἀπόγευμα στό τεῖοποιεῖο τοῦ χωριοῦ. Στήν ἀρχή ἀρνήθηκε κατηγορηματικά νά μᾶς δώσει ὅποιαδήποτε πληροφορία γιά τό πού ἀκριβῶς εἶχαν βρεθεῖ τό βάθρο καί ἡ στήλη. Ἡ ἀξιοθαύμαστη ἐπιμονή τοῦ Christopher Ratté, ἔσωσε τήν κατάσταση. Μετά ἀπό πολὺ ὥρα, ἀφοῦ καταναλώθηκαν ἀρκετά τσάγια καί, κυρίως ἀφοῦ ὁ Christopher εἶχε τήν ἐμπνευση νά δείξει τήν ταυτότητα πού τοῦ ἔχει παραχωρήσει τό Μουσεῖο τῆς Ἀφροδισιάδας, πείθοντας τόν κοινοτάρχη ὅτι εἴμαστε ὁμάδα ἀρχαιολόγων καί ὄχι κυνηγοί θησαυρῶν, τελικά ὁ κοινοτάρχης μᾶς ρώτησε τί ἀκριβῶς θά κάναμε στό μέρος πού βρέθηκαν τὰ ἀρχαῖα, ἀν μᾶς τό ἔδειχνε τελικά. Τοῦ ἐξηγήσαμε ὅτι θέλαμε μόνο νά δοῦμε τήν τοποθεσία καί νά καταγράψουμε τίς γεωγραφικές τῆς συντεταγμένες. Μετά τίς ἐξηγήσεις αὐτές ὁ κοινοτάρχης δέχτηκε νά μᾶς ὀδηγήσει στήν τοποθεσία.

Μόλις μπήκαμε στό αὐτοκίνητο καί μᾶς ἔδωσε τίς πρώτες ὀδηγίες γιά τήν κατεύθυνση, καταλάβαμε ὅτι ὄλο τό πρωί οἱ συνομιλητές μας μᾶς ἔδιναν παραπλανητικές πληροφορίες. Ἡ τοποθεσία δέν βρισκόταν στά νότια τοῦ χωριοῦ ὅπου μᾶς εἶχαν κατευθύνει ἀρχικά, ἀλλά οὔτε καί στά βορειοδυτικά, ὅπου τό ζεῦγος Robert εἶχε παρατηρήσει ἴχνη κατοίκησης, ἀλλά στά ἀνατολικά, καί μάλιστα σέ ἀρκετά μεγάλη ἀπόσταση (4,5 χιλ. χωματόδρομο) ἀπό τό τζαμί. Αὐτός ἦταν μᾶλλον καί ἕνας ἀπό τούς λόγους πού οἱ παλαιότεροι ἐρευνητές δέν τήν εἶχαν ἐπισημάνει· ἕνας ἄλλος λόγος εἶναι ὅτι ὅλη ἡ περιοχή καλύπτεται ἀπό δάση πεύκων καί ἄλλων κωνοφόρων δέντρων.

Ἡ *ὁλόφος Tolaş Tepe* (εἰκ. 8) βρίσκεται σέ ὑψόμετρο 595-631 μέτρων (συντεταγμένες: βορ. 37° 54 05-03. ἀνατ. 28° 43 30). Ἔχει μήκος (ἀπό ἀνα-

τολή προς δύση) περίπου 300 μέτρων και πλάτος (από βορρά προς νότο) περίπου 150 μέτρων. Ο τοπογράφος της ομάδας Lionel Bier έκανε ένα πρόχειρο τοπογραφικό σχέδιο στο λίγο χρόνο που είχαμε στη διάθεσή μας (εικ. 9). Η πρόσβαση είναι εύκολη από τα δυτικά, όπου ένας αγροτικός δρόμος οδηγεί στο Bucakköy, αλλά πιο απότομη από τη νότια και κυρίως τη βόρεια και ανατολική πλευρά. Η δυτική του πλαγιά ανηφορίζει όμαλά προς μια κορυφή, στο μέσο περίπου του λόφου. Η στήλη και τὸ βάθρο βρέθηκαν κατά τη διάνοιξη δρόμου στη νότια πλευρά του λόφου, περίπου στο νοτιοδυτικό άκρο του (εικ. 9 και 10), κοντά στο ψηλότερο σημείο του λόφου. Εκεί βρισκόταν ίσως τὸ ἱερό του ἐπώνυμου θεοῦ τῆς πόλης· μιά σειρά εὐρύχωρων ἀνδρήρων στη δυτική πλευρά του λόφου δικαιολογοῦσε ἴσως τὴν ἐπιλογή του ὡς χώρου ἀνέγερσης δημοσίων κτηρίων. Ἐπειδὴ τὰ δέντρα στὴν κορυφή του λόφου είχαν κοπεῖ πρόσφατα, ἦταν εὐκόλο νὰ διακρίνουμε λείψανα οἰκιῶν καὶ ἄλλα ἴχνη ἀνθρώπινης παρουσίας, κυρίως στὴ δυτική πλευρά. Κατὰ τὴ σύντομη αὐτοψία μπορέσαμε νὰ διαπιστώσουμε ὅτι τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς ἔκτασης του λόφου κάλυπταν οἰκοδομὲς μὲ λιθόκτιστα θεμέλια. Συστάδες ἀκατέργαστων, ἀλλὰ κατάλληλων γιὰ ξερολιθιά, λίθων ὑποδείκνυαν τὴ θέση τῶν οἰκοδομῶν, μᾶλλον οἰκιῶν λίγων δωματίων. Δὲν διακρίναμε ἴχνη μεγαλύτερων (δημοσίων) κτηρίων, ἐντοπίσαμε ὅμως, πάλι στὴ νότια παρυφή του λόφου, ἓνα κομμάτι ἀπὸ μαρμάρينو κάλυμμα σαροκοφάγου (εικ. 9 καὶ εἰκ. 11). Στὴ νότια παρυφή του λόφου, πού εἶχε σκαφεῖ ἐν μέρει κατὰ τὴ διάνοιξη του δρόμου διακρίνονταν στὴν τομὴ του σκάμματος ἴχνη θεμελιῶν οἰκοδομῶν (εικ. 12). Στὴ βόρεια παρυφή του λόφου διακρίνεται τοῖχος —ἀναλημματικός ἢ ὄχρωματικός— κτισμένος ἀπὸ μεγάλους δόμους (εικ. 9.2).²¹

Κατὰ τὴ σύντομη ἐπίσκεψή μας, στὸ τέλος τῆς ἀνασκαφικῆς περιόδου καὶ κάτω ἀπὸ αὐτὲς τὶς συνθήκες, δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ προχωρήσουμε σὲ λεπτομερέστερη ἔρευνα του χώρου. Ἦταν ὅμως σαφές ὅτι ὁ λόφος Τολας

21. Ἀνάλογοι μικροὶ οἰκισμοὶ ἔχουν μελετηθεῖ πρόσφατα στὴν περιοχή τῶν Κυανεῶν τῆς Λυκίας (βλ. πάνω σμμ. 3). Ἀναφέρω ἓνα μόνο παράδειγμα, τὸν οἰκισμό πού ἐντοπίστηκε στὴ θέση Düzkalte Tepesi, σὲ ὑψόμετρο 640 μ. Ἀρχικά ἔδρα τοπικοῦ δυνάστη τῆς Λυκίας, ἡ ἀκρόπολις αὐτῆ, πού εἶναι ἀρκετὰ μεγαλύτερη ἀπὸ τὴν ἀκρόπολις στὸ Τολας Τεπε, διέθετε (ὅπως ὁ οἰκισμὸς στὸ Τολας Τεπε) ἱερό, ὄχρωση καὶ νεκροταφεῖα. Στὴν ἑλληνιστικὴ ἐποχὴ ἐξελίχθηκε σὲ οἰκισμό ἐξαρτημένο πολιτικά ἀπὸ τὶς Κυανεές. Οἰκονομικῶς ὁ οἰκισμὸς στηριζόταν στὴν ἀγροτικὴ ἐκμετάλλευση τῆς γύρω περιοχῆς. Σχετικὰ βλ. κυρίως V. Höhfeld, «Der Höhenzug von Tüse als Siedlungsraum», στοῦ F. Kolb (ἐκδ.), *Forschungen auf dem Gebiet der Polis Kyaneai in Zentrallykien. Bericht über die Kampagne 1991 (Asia Minor Studien, 18)*, Βόννη 1995, σ. 117· I. Akyel – F. Kolb, «The Settlement on Düzkalte Tepesi and its Tombs», στοῦ Kolb (ἐκδ.), ὁ.π., σσ. 119-150. Οἱ κῶμες καὶ μικρὲς πόλεις τῆς ἑλληνιστικῆς καὶ ρωμαιοκρατούμενης Μικρᾶς Ἀσίας ἀποτελοῦν τὸ ἀντικείμενο τῆς ἀδμοσιεύτης διδακτορικῆς διατριβῆς τοῦ A. Gregory (*Village Society in Hellenistic and Roman Asia Minor*, Πανεπιστήμιο Columbia, 1997).

Τερε είναι ή θέση μιᾶς μικρῆς, μᾶλλον ὀχυρωμένης, ἑλληνιστικῆς ἀκρόπολης, πού ὅπως ἔδειχναν τὰ ἐπιγραφικά εὐρήματα εἶχε τὸ νομικὸ καθεστῶς ἀνεξάρτητης πόλης (τουλάχιστον στὴν ἑλληνιστικὴ ἐποχὴ) καὶ μᾶλλον ἔφερε τὸ ὄνομα Σύνετα.

3. Πρῶτα συμπεράσματα γιὰ τὴν πόλη Σύνετα

Οἱ παλαιότερες ἔρευνες στὴν περιοχὴ καὶ τὰ νέα εὐρήματα ἐπιτρέπουν κάποια πρῶτα συμπεράσματα γιὰ τὴ νέα πόλη. Κατ' ἀρχὴν τὸ ὄνομά της, ἂν ὄντως κρύβεται στὴν ἐπίκληση Συνητηνός, ἀνήκει σὲ ἓνα γνωστὸ τύπο ντόπιων τοπωνυμίων πού οἱ Ἕλληνες ἀπέδωσαν ὡς ὀνόματα οὐδέτερου γένους στὸν πληθυντικὸ ἀριθμὸ. Τὸ πλησιέστερο παράλληλο εἶναι τὸ τοπωνύμιον Ἀνίνετα, ὄνομα πόλης πού τοποθετεῖται στὰ βόρεια τοῦ Μαιάνδρου (βορειοδυτικὰ τοῦ Bucakköy, εἰκ. 13).²² Ὁ Ladislav Zgusta συνέλεξε 42 μικρᾶσιατικὰ τοπωνύμια ἀνάλογου τύπου, δηλαδὴ οὐδέτερα πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ μὲ τὴν κατάληξη -τα (ὁ τονισμὸς ὀρισμένων δὲν εἶναι γνωστός):²³

Καρία: Κορριτα, Κοτα, Σινδάτα

Λυδία: Ἄδρουτα, Ἀζιτα, Βορειτά, Μασφαλατα, Ορμοιτα

Βιθυνία: Ἀτα, Δάγουτα, Μανετα

Γαλατία: Οὐάνωτα

Φρυγία: Βόνιτα, Μάλκαιτα, Μουρματα, Πασσιτα, Πεπροζετα, Πιτα, Ποτα, Σιούατα (ἢ στή Λυκία), Σκαλατα, Ταναιτα, Τουιτα

Πισιδία: Βατα, Μαμουτα, Μαραλλιτα, Ναραζιτα, Ταλιμετα, Τάτα, Τευιτα, Τιτα

Παμφυλία: Λυρβωτα

Λυκία: Κεδρέβατα, Σεροιατα

Λυκαονία: Βάρατα, Ζημρουτα, Κοοτα

Κιλικία: Μωδριβετα

Καππαδοκία: Οὐάδατα

Παφλαγονία: Κιμίατα, Τόβατα

Ἄγνωστη περιοχὴ: Ἄβλατα

Σ' αὐτὰ μοροῦν νὰ προστεθοῦν ἄλλα 18 τοπωνύμια ἀνάλογου τύπου

22. Robert-Robert, *ὁ.π.* (σημ. 8), σ. 353· πρβ. Zgusta, *ὁ.π.* (σημ. 5), σ. 77 (Ἀνίνητον).

23. Βλ. τὸ ἀντίστροφο λεξικὸ στὸν Zgusta, *ὁ.π.* (σημ. 5), σ. 686. Τὸ τοπωνύμιον Σινδίτα, πού ὁ Zgusta τοποθετεῖ στὴν Καρία (Zgusta, *ὁ.π.*, σ. 572 μὲ λάθος παραπομπὴ στὸν Πτολεμαῖο, 5, 6, 23), βρίσκεται στή Μικρὰ Ἀρμενία (Πτολεμ. 5,7,8). Δύο ἀκόμα ἔθνικα ἴσως νὰ παράγονται ἀπὸ τοπωνύμια τοῦ ἴδιου τύπου: Ζειτινός (<Ξεῖτα) στὴν Παμφυλία (SEG XXXII 1260· πρβ. Bull. épigr. 1983, σ. 426) καὶ Τρικναυτηνός (<Τρίκναιτα) στή Βιθυνία (TAM IV 1, 381)· τὸ τελευταῖο ἔθνικὸ θεωρεῖται θρακικὸ ἀπὸ τὸν Zgusta, *ὁ.π.*, σ. 634.

μέ την κατάληξη -ττα (όπως Βάρεττα, Ατεττα, Ἀξίϊοττα κ.ἄ.).²⁴ Θὰ πρέπει συνεπῶς νὰ υποθέσουμε ὅτι ἡ πόλη λεγόταν *Σύνετα* (ὄχι *Σύνετον*, *Συνεταί* κ.λπ.)· φυσικά τὸ ὄνομα αὐτὸ δὲν εἶναι ἑλληνικὸ καὶ ἡ ἐτυμολογία του δὲν ἔχει καμιά σχέση μὲ τὸ ἐπίθετο *συνετός*. Ἐὰς σημειωθεῖ ὅτι στὴν Ἀντίφελλο τῆς Λυκίας μαρτυρεῖται τὸ ἀνθρωπωνύμιο *Σήνετα*,²⁵ ἐνῶ στὴ γειτονικὴ Φρυγία γνωρίζουμε τὰ τοπωνύμια *Συναός*, *Συνεων κώμη* καὶ *Σύνναδα*.²⁶

Ὁ βασικὸς οἰκισμὸς, ὅπως ἔδειξε ἡ ἐπιφανειακὴ ἔρευνα, βρισκόταν στὸ *Tolas Tere*, πού προσφερόταν λόγῳ τῆς στρατηγικῆς του θέσης στὰ σύνορα Φρυγίας καὶ Καρίας, σὲ ἓνα φυσικὰ προστατευμένο ὕψωμα. Ὡστόσο, ἡ παρουσία ἀρχαίου ὑλικοῦ σὲ διάφορα σημεία στὸ κοντινὸ *Bucakköy* δείχνει ὅτι ὁ οἰκισμὸς στὸ *Tolas Tere* ἔλεγε μιὰ εὐρύτερη περιοχὴ στὴν ἀνατολικὴ πλευρὰ τῆς πεδιάδας τοῦ *Μαιάνδρου*.

Ἡ ἀρχαιότερη μαρτυρία γιὰ τὰ *Σύνετα* εἶναι ἡ ἀναθηματικὴ ἐπιγραφή, πού παρουσιάζει ἐξαιρετικὸ ἐνδιαφέρον λόγῳ τοῦ ὀνομαστικοῦ ὑλικοῦ. Ἀπὸ μιὰ πρώτη ἔρευνα τῆς μορφῆς τῶν γραμμάτων συμπεραίνω ὅτι χρονολογεῖται στὰ τέλη τοῦ 3ου ἢ τὶς ἀρχές τοῦ 2ου π.Χ. αἰῶνα. Ἀναθέτες τῆς ἐπιγραφῆς, καὶ ἴσως καὶ τοῦ βῆθρου πού βρέθηκε δίπλα τῆς καὶ θὰ στῆριζε κάποιον ἀφιέρωμα, ἦταν ὁ ἱερέας τοῦ Δία *Συνετηνοῦ* καὶ ἄλλοι 121 ἄνδρες. Ἡ ἐπιγραφή δὲν δίνει καμιά πληροφορία γιὰ τὴν ιδιότητα τῶν ἀνδρῶν καὶ τὸ λόγο τῆς ἀνάθεσης. Οἱ 122 ἄνδρες σίγουρα δὲν εἶναι μέλη λατρευτικοῦ συλλόγου, ἀφοῦ λείπει ἓνας τέτοιος χαρακτηρισμὸς. Ἐπίσης, ἂν ἐκπροσωποῦσαν μόνο κάποια συγκεκριμένη *ὀμάδα* τοῦ σώματος τῶν πολιτῶν (τὰ μέλη τῆς βουλῆς, τοὺς ἐφήβους, τοὺς δωρητὲς κ.λπ.), πάλι θὰ ἀναμέναμε ρητὴ ἀναφορὰ στὴν ιδιότητά τους. Δὲν ἀποκλείεται λοιπὸν οἱ 122 ἄνδρες νὰ εἶναι τὸ σύνολο τῶν πολιτῶν· ἂν συμπεράνουμε ἀπὸ τὴν ἔκτασή του, ὁ μικρὸς οἰκισμὸς στὸ *Tolas Tere* θὰ εἶχε πληθυσμὸ λίγων ἑκατοντάδων κατοίκων (συμπεριλαμβανομένων γυναικῶν, παιδιῶν καὶ δούλων). Ἐὰν οἱ 122 ἄνδρες ἦταν οἱ πολῖτες μιᾶς πόλης πού ὑφίστατο γιὰ με-

24. Zgusta, *ὁ.π.* (σημ. 5), σ. 686. Σ' αὐτὰ μπορεῖ τώρα νὰ προστεθεῖ τὸ τοπωνύμιον *Κερδάνεττα*: D. Feissel, «Kerdanetta: une localité de Lydie d'après l'épigraphie et les Actes conciliaires», *Tyche* 11 (1996), σσ. 107-111. Στὴν Καρία ὑπάρχει πλῆθος ντόπιων τοπωνύμιων πού στὴν ἐξελληνισμένη τους μορφή εἶναι οὐδέτερου γένους καὶ πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ (π.χ. Ἐθυμβρα, Ἀλινδα, Ἀλάβανδα, Ἀττουδα, Βάργασα, Βαργύλια, Ἰδυμα, Κίβυρα, Κίδραμα, Κίδαρα, Λαβράουνδα, Λόρυμα, Μέταβα, Μόβολλα, Πανάμαρα, Ὑλλάριμα κ.ἄ.). Γιὰ τὶς θέσεις αὐτὲς πρβλ. Laumonier, *ὁ.π.* (σημ. 5), σσ. 45-57 (Λαβράουνδα), 221-343 (Πανάμαρα), 409-411 (Κίβυρα), 431-433 (Ἀλινδα), 433-445 (Ἀλάβανδα), 474-478 (Ἀττουδα), 506 (Ἐθυμβρα), 518-520 (Κίδραμα), 553 (Ἀρύασα?), 599-607 (Βαργύλια)· Robert-Robert, *ὁ.π.* (σημ. 8), σσ. 91-92 (Μόβολλα), 94 (Ἰδυμα), 334 (Μέταβα), 336 (Βάργασα), 337-375 (Κίδραμα), 353-355 (Ἀττουδα, Ὑλλάριμα).

25. L. Zgusta, *Kleinasiatische Personennamen*, Πράγα 1964, σ. 471 ἀρ. 1448 (TAM I, 58: Sb[e]limi Sānet[e]h).

26. Zgusta, *ὁ.π.* (σημ. 5), σσ. 591-592.

ρικές γενιές, θά περιμέναμε πολλά από τὰ ἄτομα τοῦ καταλόγου νὰ συνδέονται μὲ σχέσεις συγγενείας· ἀντίθετα, σὲ μιὰ πρώτη ἀνάλυση τοῦ καταλόγου διαπιστώνουμε ἐλάχιστες σχέσεις συγγενείας (6 πιθανὰ ζεύγη ἀδελφῶν, 2 πιθανὰ ζεύγη πατέρα-γιοῦ). Αὐτὲς οἱ σκέψεις ὁδηγοῦν στὴν ὑπόθεση ὅτι πρόκειται γιὰ τοὺς πρώτους οἰκιστὲς τῆς πόλης, μιὰ ὑπόθεση ποὺ διατυπώνεται ὁμως μὲ μεγάλη ἐπιφύλαξη καὶ χρειάζεται περαιτέρω διερεύνηση.

Ἡ στήλη εἶχε ἀρχικὰ τὰ ὀνόματα 244 προσώπων (122 ἀναθέτες καὶ 122 πατρώνυμα), ἀπὸ τὰ ὁποῖα διαβάζονται ἢ ἀποκαθίστανται 220 ὀνόματα. Πόση σημασία ἔχει τὸ εὗρημα αὐτὸ φαίνεται καὶ μόνο ἂν ἀναλογιστεῖ κανεὶς ὅτι ἀπὸ τίς ἄλλες τρεῖς ἐπιγραφὲς τῆς περιοχῆς (βλ. πάνω σελ. 18 καὶ σμμ. 16) γνωρίζαμε μέχρι σήμερα μόνον ὀκτὼ ὀνόματα: Ἀθηναγόρας, Ἀπολλώνιος, Διόδωτος, Διοκράτης, Μητροδώρος, Πατίας, Πελλῆς καὶ Ἐλπὶς· τὰ περισσότερα ἀπὸ αὐτὰ (Ἀθηναγόρας, Ἀπολλώνιος, Διόδωτος, Μητροδώρος καὶ Πατίας) ἐμφανίζονται καὶ στὴ νέα ἐπιγραφή. Τὸ ὀνομαστικὸ αὐτὸ ὕλικὸ παρουσιάζει ἐξαιρετικὸ ἐνδιαφέρον καὶ πρόκειται νὰ ἀναλυθεῖ στὴν τελικὴ δημοσίευση τῆς ἐπιγραφῆς. Ἐδῶ παρουσιάζω μερικὰ πρῶτα συμπεράσματα.

Γνωρίζουμε συνολικὰ 85 ὀνόματα (οἱ ἀριθμοὶ σὲ παρένθεση δηλώνουν πόσες φορὲς μαρτυρεῖται κάθε ὄνομα): Ἄδραστος (6), Ἀθηναγόρας (15), Ἀθηνόδωρος (2), Ἀνδρόνικος (7), Ἀντίοχος (1), Ἀπολλόδωρος (1), Ἀπολλώνιος (11), Ἀριστέας (2), Ἀριστεύς (2), Ἀρίστων (1), Ἀρκεσίλαος (1), Ἀρμόδιος (1), Ἀρτεμίδωρος (9), Ἀρτέμων (1), Ἀρχίας (4), Ἄτταλος (5), Βάκχιος (1), Δαμᾶς (1), Δημέας (1), Δημήτριος (6), Δήμος (1), Διαγόρας (1), Διογένης (3), Διόδωτος (1), Διονύσιος (8), Ἐπαίνετος (2), Ἐρμογένης (1), Εὐμένης (1), Ἐστιαῖος (1), Ζήνων (11), Ζιήλας (1), [Ζώ?]πυρος (1), Ἡραῖος (3), Ἡρακλείδης (2), Ἡρώ(ι)δης (3), Ἡφαιστῖων (1), Θεόφιλος (1), Θεραγόρας (1), Ἱεροκλῆς (2), Ἰππίας (2), Καλλικράτης (1), Κράτιππος (1), Κῶκος (2), Λεωνίδης (1), Μαύσωλλος (1), Μελέαγρος (1), Μέμων (1), Μενανδρος (11), Μενεκράτης (5), Μενέλαος (1), Μενεσθεύς (2), Μένιππος (17), Μῆνις (3), Μηνογένης (3), Μηνόδοτος (5), Μηνοφάνης (1), Μητροδώρος (1), Μοσχίων (1), Μουσαῖος (1), Νικάνδρος (1), Νικόμαχος (1), Νούιος (1), Πα[μ]μένης (1), Πατίας (2), [Π]απύλος (1), Πανσανίας (2), Πεισίστρατος (1), Πλουτίων (1), Ποτάμων (1), Πρωτέας (1), Πυθαγόρας (2), Σέλευκος (1), Σεραπίων (1), Σίμων (3), Σόλων (2), Στάνις (1), Στράτων (1), Στρόμβιχος (1), Σωσιγένης (1), Τῆρης (1), Τιμοκλῆς (1), Τιμοκράτης (1), Φίλιππος (1), Χαρικλῆς (1), Χαριμίδης (5).

Αὐτὸ ποὺ ἐντυπωσιάζει εἶναι ὁ πολὺ μικρὸς ἀριθμὸς τῶν ντόπιων, μὴ ἑλληνικῶν ὀνομάτων. Μόνο δύο ὀνόματα εἶναι ἰθαγενῆ: τὸ καρικὸ Μαύσωλλος καὶ τὸ διαδεδομένο σ' ὅλη τὴ Μικρὰ Ἀσία ὄνομα Πατίας (τοῦ τύπου τῶν λεγόμενων Lallnamen).²⁷ Τὸ ὄνομα Κῶκος, ποὺ παλαιότερα θεω-

27. Μαύσωλλος (μαρτυρούμενο κυρίως στὴν Καρία, ἀλλὰ καὶ στὴ Λυκία καὶ Φρυ-

ροῦνταν επίσης ἐπιχώριο, μικρασιατικό ὄνομα, πιθανότατα ἔχει ἑλληνική ρίζα.²⁸ Ἡ τόσο μικρὴ παρουσία ἰθαγενῶν ὀνομάτων εἶναι ἀσυνήθιστη γιὰ αὐτὴ τὴν περιοχὴ καὶ αὐτὴ τὴν ἐποχὴ. Ἐνα ὄνομα (Νούιος) ἔχει ὑποστηριχθεῖ ὅτι εἶναι ἡ ἑξελληνισμένη μορφή ρωμαϊκού ὀνόματος (Novius),²⁹ κάτι τέτοιο εἶναι ὁμως πολὺ ἀμφίβολο. Ἐνα ἄλλο ὄνομα (Στάνις) φαίνεται νὰ μαρτυρεῖται ἐδῶ γιὰ πρώτη φορά. Τὰ ὑπόλοιπα ὀνόματα μαρτυροῦνται ἐρῶντα στὶς ἰωνικὲς πόλεις, π.χ. στὴ Μαγνησία τοῦ Μαιάνδρου καὶ τὴν Πριήνη, καὶ πολλὰ ἀπὸ αὐτὰ εἶναι παλιά, χαρακτηριστικὰ ἰωνικά ὀνόματα (π.χ. Ἀρμόδιος, Ἐστιαῖος, Πεισίστρατος, Πυθαγόρας, Σόλων κ.ἄ.). Χαρακτηριστικό γιὰ τὸ συντηρητικό χαρακτῆρα τοῦ ὀνομαστικοῦ ὕλικου τῶν Συνέτων εἶναι καὶ ἡ μικρὴ παρουσία «δυναστικῶν» ὀνομάτων, δηλαδή ὀνομάτων ἐπηρεασμένων ἀπὸ τοὺς ἑλληνιστικοὺς βασιλεῖς. Ἐχομε ἀπὸ ἕναν Ἀντίοχο, Εὐμένη καὶ Σέλευκο καὶ πέντε Ἀττάλους· τὰ ὀνόματα αὐτὰ μαρτυροῦνται ὁμως καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν ἑλληνιστικὴ ἐποχὴ καὶ δὲν εἶναι ἀπαραίτητα ἐμπνευσμένα ἀπὸ μονάρχες. Περίπου 40% τῶν ἀνδρῶν φέρει «θεοφόρα ὀνόματα», δηλαδή ὀνόματα ποὺ ἐτυμολογικὰ συνδέονται μὲ θεότητες. Στὶς περισσότερες περιπτώσεις πρόκειται γιὰ παραδοσιακὲς ἑλληνικὲς θεότητες: τὴν Ἀθηνᾶ (Ἀθηναγόρας, Ἀθηνόδωρος, 17 ἄτομα), τὸν Δία (Ζήνων, 11 περιπτώσεις· πρβλ. Διαγόρας, Διόδοτος καὶ Διογένης, 5 ἄντρες), τὸν Ἀπόλλωνα (Ἀπολλόδωρος, Ἀπολλώνιος, 12 περιπτώσεις· πρβλ. Πυθαγόρας, 2 ἄτομα), τὴν Ἄρτεμη (Ἄρτεμόδωρος, Ἀρτέμων, 10 ἄτομα), τὸν Διόνυσο (Βάκχιος, Διονύσιος, 9 ἄτομα), τὴν Δήμητρα (Δημήτριος, 6 ἄτομα), τὴν Ἥρα (Ἡραῖος, Ἡραΐδης, 8 ἄτομα), τὸν Ἥφαιστο (Ἡφαιστῖων, 1 ἄτομο), τὸν Ἡρακλῆ (Ἡρακλείδης, 2 ἄτομα), τὸν Ἐρμῆ (Ἐρμογένης, 1 ἄτομο), τὴν Ἐστία (Ἐστιαῖος, 1 ἄτομο) καὶ τὶς Μοῦσες (Μουσαῖος, 1 ἄτομο). Ἐλάχιστα εἶναι τὰ θεοφόρα ὀνόματα ποὺ συνδέονται μὲ μικρασιατικὲς λατρεῖες, ὅπως τοῦ δημοφιλοῦς στὴ Φρυγία καὶ Λυδία θεοῦ Μῆνα (Μηνόδοτος, Μηνογένης, Μηνοφάνης, 9 περιπτώσεις) καὶ τὴ Μητέρα τῶν Θεῶν (Μητροδωρος, 1 ἄτομο)· ἐπίσης μόνο ἕνα ἄτομο φέρει ὄνομα σχετιζόμενο μὲ τὶς αἰγυπτιακὲς λατρεῖες (Σεραπίων). Τέλος, σχεδὸν τὰ μισὰ ὀνόματα συνδέονται

γία): Zgusta, *ὁ.π.* (σημ. 25), σ. 305 ἄρ. 885. Παπίας: Zgusta, *ὁ.π.*, σσ. 406-408 ἄρ. 1199-5· L. Robert, *Noms indigènes dans l'Asie Mineure gréco-romaine (Bibliothèque archéologique et historique de l'Institut Française d'Archéologie d'Istanbul, 13)*, Παρίσι 1963, σ. 348.

28. Γιὰ τὸ ὄνομα Κῶκος καὶ συγγενικά ὀνόματα βλ. Robert, *ὁ.π.*, σσ. 312-316· Zgusta, *ὁ.π.*, σσ. 689-690 (ὅπου ἀναθεωρεῖ τὴν ἀποψή του (σ. 262 ἄρ. 778-2) ὅτι πρόκειται γιὰ ἰθαγενὲς ὄνομα (μαρτυρεῖται στὴ Μυσία, Φρυγία, καὶ Λυδία). Καὶ τὸ ὄνομα Ζήλας εἶναι ἴσως ἑλληνικό· βλ. W. Pape – G.E. Benseler, *Wörterbuch der griechischen Eigennamen*, Braunschweig 1863-1870, λ. Ζήλας, ποὺ τὸ συνδέουν ἐτυμολογικὰ μὲ τὴ λέξη *διήλας* (ἀπατεώνας). Ἐνδέχεται ὁμως νὰ συνδέεται μὲ τὸ ὄνομα Ζήλας ποὺ ἐπιχωροῦσε στὴ Βιθυνία.

29. Pape-Benseler, *ὁ.π.*, λ. Νούιος.

ἐτυμολογικά μὲ παραδοσιακὲς ἀξίες τῶν πολιτῶν τῶν ἐλληνικῶν πόλεων, ὅπως ἡ πολεμικὴ ἀρετὴ (Ἀνδρόνικος, Νίκανδρος, Νικόμαχος, Μενέλαος, Μενεσθεύς), τὸ θάρρος (Θεροαγόρας), χαρίσματα πολιτικῆς καὶ στρατιωτικῆς ἡγεσίας (Ἀρχίας, Πεισίστρατος, Ἀρχεσίλαος), ἡ ιδιότητα τοῦ ἱππέα (Ἱππίας, Κράτιππος, Μένιππος, Φίλιππος), τὸ κλέος καὶ ἡ τιμὴ (Χαρικλῆς, Ἱεροκλῆς, Τιμοκλῆς, Τιμοκράτης) κ.ἄ.

Τὸ ὀνομαστικὸ ὕλικὸ δὲν ἀφήνει καμιὰ ἀμφιβολία ὅτι οἱ πολῖτες τῶν Συνέτων δὲν ἦταν ἐξελληνισμένους πληθυσμός, ἀλλὰ προερχόταν στὴν πλειοψηφία του ἀπὸ παλιὲς ἰωνικὲς πόλεις. Καὶ αὐτὸ τὸ στοιχεῖο ἐνισχύει τὴν ὑπόθεση ὅτι ἴσως πρόκειται γιὰ τοὺς πρώτους οἰκιστὲς μιᾶς νέας πόλης, μιᾶς ἀπὸ τὶς ἀποικίες ποὺ ἴδρυσαν οἱ Σελευκίδες καὶ Ἀτταλίδες βασιλεῖς στὴν Καρία.³⁰ Ποικίλοι λόγοι ὀδήγησαν ἐλληνιστικοὺς βασιλεῖς στὴν ἴδρυση νέων πόλεων ἢ τὴν ἀνοικοδόμηση καὶ ἐνίσχυση παλαιῶν: ἡ ἐγκατάσταση ἀποστράτων, ἡ γειτνίαση μὲ κάποιο σημαντικὸ ἱερό, ἡ προστασία καὶ ὁ ἔλεγχος ὁδῶν, ἡ ἄμυνα θέσεων στρατηγικῆς σημασίας, ἡ ἐκμετάλλευση οἰκονομικῶν πόρων καὶ ὁ ἐξελληνισμός.³¹ Εἰδικὰ στὴν περίπτωσή τῆς Καρίας οἱ Σελευκίδες μονάρχες ἐπιδίωκαν ἐπίσης νὰ ἀντιμετωπίσουν τὴ διεισδυση τῶν ἀντιπάλων τους, τῶν Πτολεμαίων τῆς Αἰγύπτου.³² Πρὶν ὀλοκληρωθεῖ ἡ μελέτη τῆς ἐπιγραφῆς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ διατυπωθοῦν ὑποθέσεις σχετικὰ μὲ τὸ πότε καὶ ἀπὸ ποιοὺς προῆλθε ἡ πρωτοβουλία γιὰ τὴν ἴδρυση τῆς πόλης. Ἡ παλαιογραφία τῆς ἐπιγραφῆς ὀδηγεῖ σὲ μιὰ χρονολόγηση στὰ τέλη τοῦ 3ου ἢ τὶς ἀρχὲς τοῦ 2ου αἰώνα, μιὰ περίοδο μεγάλων ἀνακατατάξεων καὶ ἐναλλαγῶν στὸν ἔλεγχο μικρασιατικῶν περιοχῶν· ἔτσι εἶναι ἀνοικτὰ τὰ ἐνδεχόμενα ἢ πρωτοβουλία νὰ προερχόταν εἴτε ἀπὸ τοὺς Σελευκίδες εἴτε ἀπὸ τοὺς Ἀτταλίδες. Μὲ τὴν ὑπόθεση ὅτι ἡ ἐγκατάσταση τῶν ἐποίκων ὀφείλεται σὲ κάποιο Σελευκίδη μονάρχη στὰ τέλη τοῦ 3ου αἰ. συνηγοροῦν πολλὰ παρὰλληλα στὴν ἴδια περιοχὴ· σελευκιδικὲς ἀποικίες εἶναι π.χ. ἡ γειτονικὴ Ἀντιόχεια τοῦ Μαιάνδρου καὶ ἡ Στρατονίκεια. Ἀπὸ τὴν ἄλλη ὁμως πλευρὰ στὸ ὀνομαστικὸ ὕλικὸ εἶναι πολὺ ἰσχυρότερη ἡ παρουσία ὀνομάτων ἐπηρεασμένων ἀπὸ τὸν οἶκο τῶν Ἀτταλιδῶν (ἕνας Εὐμένης, πέντε Ἀτταλοὶ) ἔναντι τῶν «σελευκιδικῶν» ὀνομάτων (ἕνας Ἀντιόχος καὶ ἕνας Σέλευκος). Κανένα ἀπὸ αὐτὰ τὰ κριτήρια δὲν ἔχει ὁμως ἀποφασιστικὴ σημασία καὶ ἔτσι τὸ ἐρώτημα θὰ πρέπει νὰ μείνει πρὸς τὸ παρὸν ἀναπάντητο.

Μὲ βάση τὰ πρῶτα στοιχεῖα, φαίνεται πιθανὸ ὅτι στὰ τέλη τοῦ 3ου ἢ

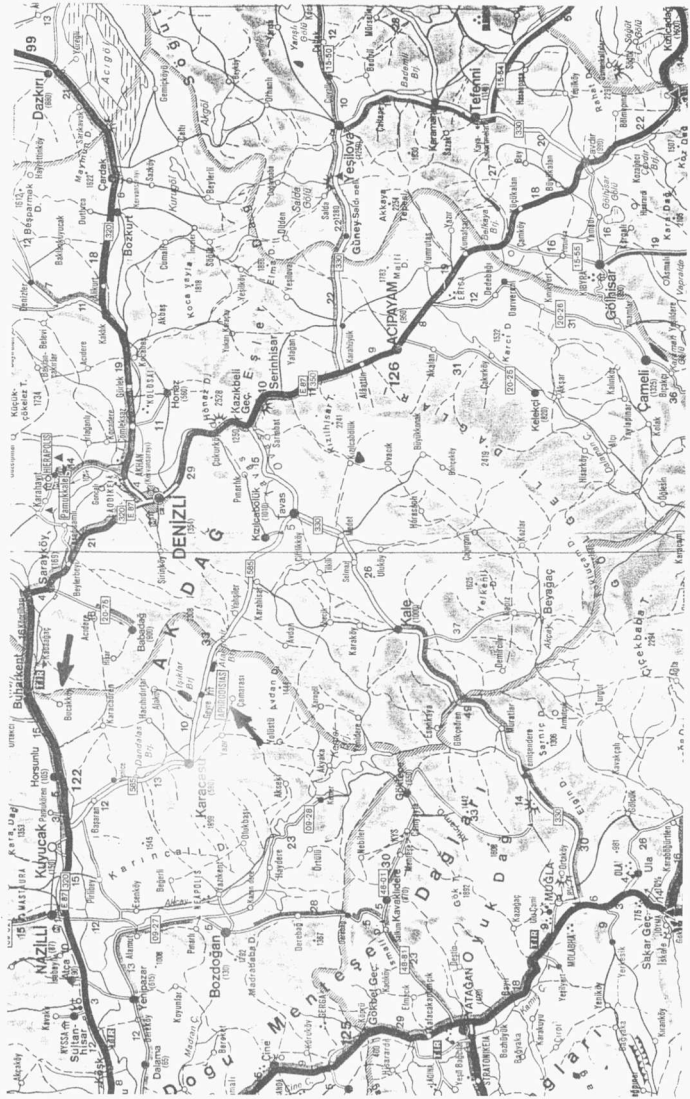
30. Γιὰ τὶς νεο- ἢ ἐπανιδρυμένους πόλεις τῆς ἐλληνιστικῆς Μικρᾶς Ἀσίας βλ. πρὸ πρόσφατα G. M. Cohen, *The Hellenistic Settlements in Europe, the Islands, and Asia Minor*, Μπέριγλεϋ-Λὸς Ἀντζελες-Ὁξφόρδη 1995, σσ. 52-54, 243-273 (Καρία: Ἀντιόχεια τοῦ Μαιάνδρου, Στρατονίκεια, Νύσσα, Σελεύκεια/Τράλλεις, Ἀντιόχεια/ Ἀλάβανδα, Ἀπολλωνία Σαλβακὴ κ.ἄ.)· πρὸβλ. σσ. 42-49 (Φρυγία καὶ Λυδία).

31. Cohen, ὁ.π., σσ. 63-71.

32. Cohen, ὁ.π., σ. 53.

τις αρχές του 2ου αιώνα μικρός αριθμός οικιστών, κυρίως από παλιές ιωνικές πόλεις, εγκαταστάθηκε στο Τολας Τερε. Ο οικισμός, που πιθανότατα έφερε το όνομα Σύνετα, είχε το νομικό καθεστώς αυτόνομης πόλης. Η θέση της ήταν προσεκτικά επιλεγμένη, κοντά στα σύνορα Καρίας, Λυδίας και Φρυγίας, στην κρίσιμη τόσο για την οικονομία όσο και για τις επικοινωνίες πεδιάδα του Μαιάνδρου, που χαρακτηρίζεται από την πυκνότητα των οικισμών στην έλληνιστική και κυρίως τη ρωμαϊκή εποχή (εικ. 13). Η νέα πόλη βρίσκεται πάνω σε μια βασική οδό, που αρχίζει στη Λαοδίκεια της Κατακεκαυμένης, συνδέει την Απάμεια (Κελαινές) με τη Λαοδίκεια του Λύκου στη Φρυγία και περνώντας από την Αντιόχεια του Μαιάνδρου, τη Νύσα και τη Σελεύχεια της Καρίας καταλήγει στην Έφεσο.³³ Ένας ακόμα λόγος για την επιλογή της θέσης ίσως ήταν η ύπαρξη ενός ιερού του Δία Συνετηνοῦ, δηλαδή μίας τοπικής θεότητας που ταυτίστηκε με τον Δία. Η νέα πόλη θα άντλοῦσε τους οικονομικούς πόρους της από την ἐκμετάλλευση του ανατολικού ἄκρου τῆς πεδιάδας τοῦ Μαιάνδρου καὶ ἴσως τοῦ δασικοῦ πλοῦτου. Ὅπως δείχνει τὸ τιμητικὸ ψήφισμα γιὰ τὸν Ἀπολλώνιο, ἡ νέα πόλη διατήρησε τὸ νομικὸ της καθεστὼς τουλάχιστον ὡς τὴν αὐτοκρατορικὴ ἐποχὴ. Ἡ γεωγραφικὴ της θέση, στὴν ἀκρόπολη τοῦ Τολας Τερε, καὶ ἡ μικρὴ της σημασία, κοντὰ σὲ τόσο ἰσχυρότερους γείτονες ὅπως ἡ Ἀντιόχεια στὰ δυτικά, ἡ Ἀφροδισιάδα στὰ νότια, ἡ Λαοδίκεια στὰ νοτιοανατολικά καὶ ἡ φρυγικὴ Ἱεράπολη στὰ ἀνατολικά—ὅλες σὲ ἀπόσταση 25-40 χιλιομέτρων— ἐξηγεῖ γιατί κανένας ἀρχαῖος γεωγράφος ἢ περιηγητὴς δὲν ἀναφέρει τὸ ὄνομά της. Τὸ ἀνέσυρε ὁμως ἀπὸ τὴ λήθη ἓνα ἀπρόσμενο ἐπιγραφικὸ εὑρημα.

33. Γιὰ τὸ δρόμο αὐτὸ βλ. Cohen, *ὁ.π.*, χάρτες 7-9.

Είχ. 1: Σύγχρονος χάρτης της Τουρκίας (κλίμακα 1:800.000) με τη θέση της Αφροδιαιάδας και του χωριού Bucakköy στη βορειοανατολική Καρία

Εἰκ. 2: Ἡ ἀναθηματικὴ ἐπιγραφή ἀπὸ τὸ Bucakköy (Tolaz Tere)
 μὲ ἀφιέρωση στὸν Δία Συνετηγὸ καὶ κατάλογο 122 ἀτόμων

ΓΙΝΑΙΟΔΗΜΟΣΕΤΙΜΗΣ
 ΑΙΣΤΑΙΣΜΕΓΙΣΤΑΙΣΚΑΙΚ
 ΚΙΣΤΑΙΣΤΙΜΑΙΣΑΠΟΛΛΩΝΙΩ
 ΘΗΝΑΓΟΡΟΥΠΑΠΙΑΝΑΝΔΡΑΑ
 ΘΟΝΑΙΦΙΛΟΠΑΤΡΙΝΓΕΝΟΜΕ
 ΚΑΙΔΑΓΕΝΟΥΣΠΑΣΗΑΡΕΤΗ
 ΝΗΝΟΧΟΤΑ

Εἰκ. 3: Σχέδιο τιμητικῆς ἐπιγραφῆς ἐντοιχισμένης
 στὸ τζαμί τοῦ Bucakköy (σχέδιο τοῦ J. C. G. Anderson, 1897)

Εικ. 4: Μαρμάρινη βάση αναθήματος από το Bucakköy (Tolas Tere)

Εικ. 5: Μαρμάρινο δοχείο κοντά στο τζαμί του Bucakköy

Είχ. 6: Έπιγραφή (τιμητικό ψήφισμα) έντοιχισμένη σέ σπίτι στό Bucakköy

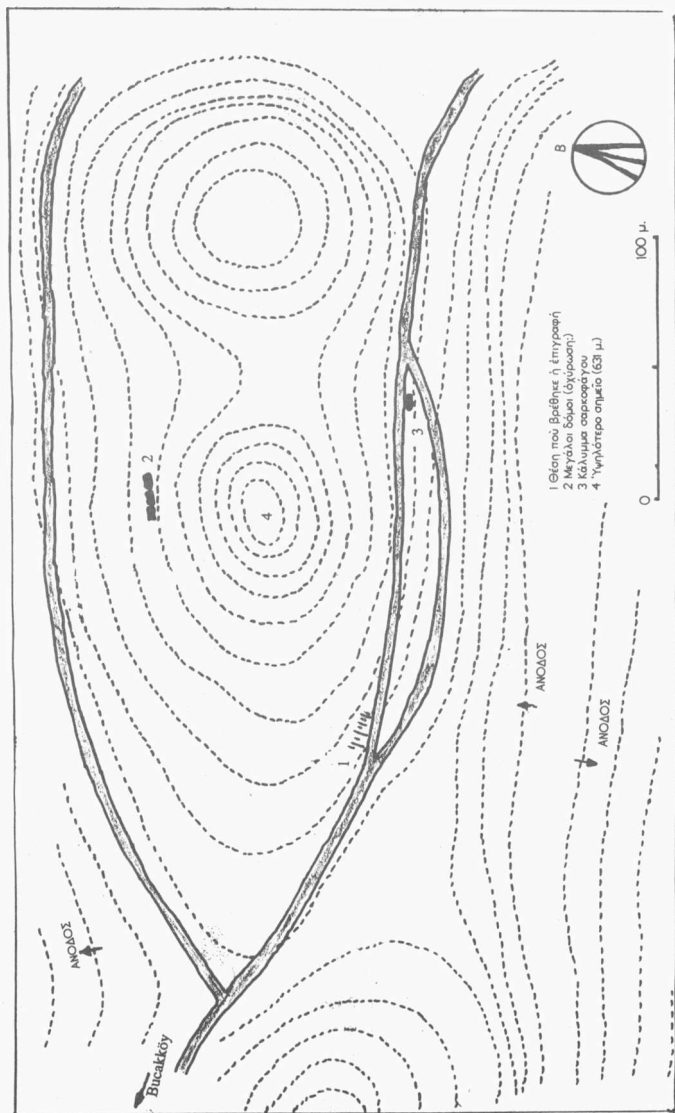

Εἰκ. 7: Λεπτομέρεια τοῦ τμητικοῦ ψηφίσματος ἀπὸ τὸ Bucakköy

Είχ. 8: Γενική άποψη του λόφου Τολας Τερε (άρχαία Σύνετα;) κοντά στο Βυσακκόγ

Λέρος Τολιά Τερπε (Σύνετρα) κοντά στο Bucakköy (Βορ. 37° 54 06-03. άνατ. 28° 43 30)

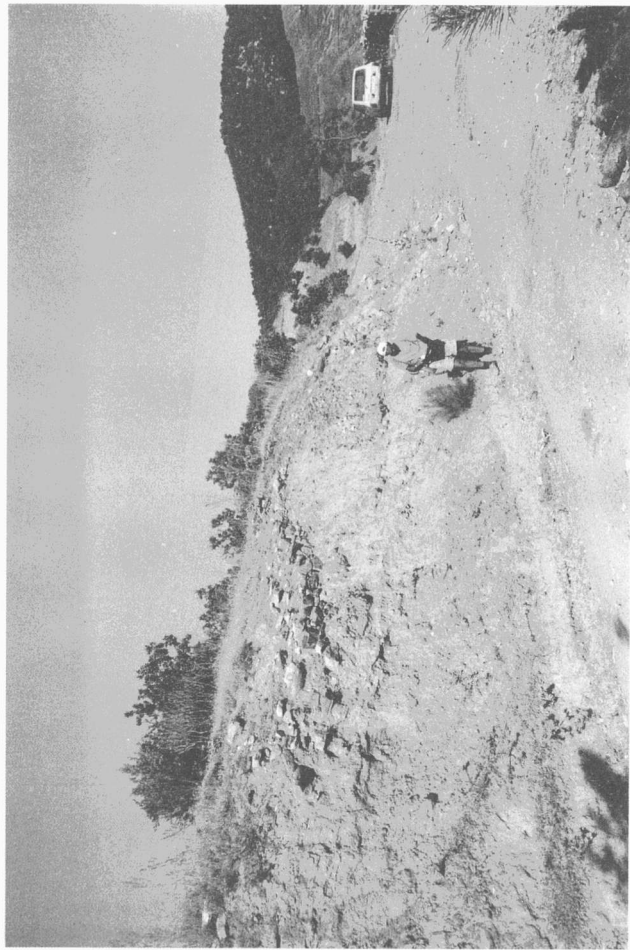
Είχ. 9: Τοπογραφικό σχέδιο του λόφου Τολιά Τερπε (από τόν Lionel Bier)

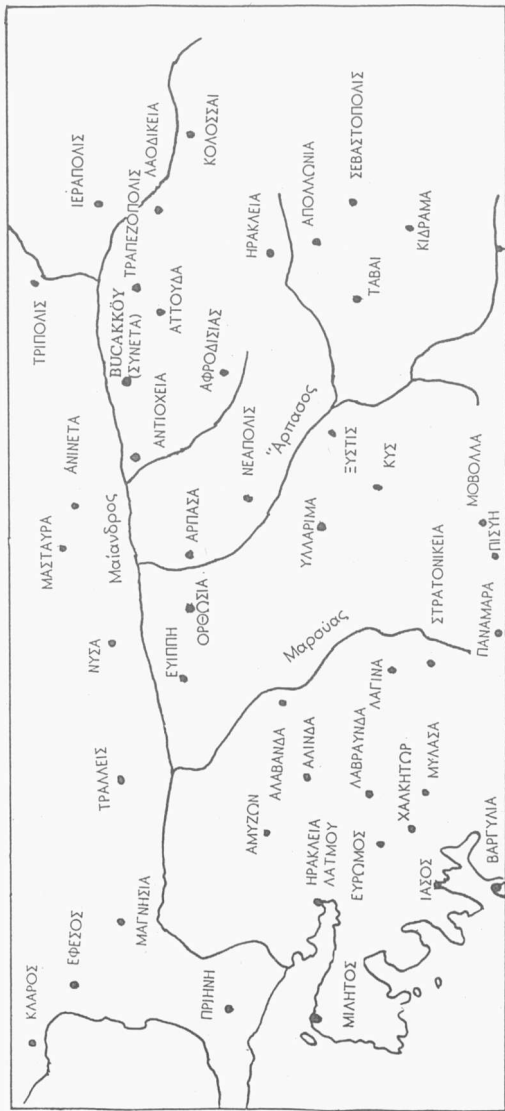
Εικ. 10: Ο αρχαιολόγος Christopher Ratté και ο κοινοτάρχης του Bucakköy στο σημείο που βρέθηκε το ανάθημα στον Δία Συνετηνό

Είκ. 11: Κομμάτι καλύμματος σαρκοφάγου στὸν λόφο Τολαζ Τερε (Σύνετα;)

Είχ. 12: Θμεμέλια οίκοδομῶν ὄρατά στην τομή του δρόμου στη νότια πλευρά του λόφου Τολας Τερε

Είχ. 13: Οι πόλεις τῆς πεδιάδας τοῦ Μαιανδρου στὴ βόρεια Καρία στὴ ρωμαϊκὴ ἐποχὴ (πρὸβ. L. Robert-J. Robert, *La Carie. Histoire et géographie historique avec le recueil des inscriptions antiques. Tome II. Le plateau de Tabai et ses environs*, Παρίσι 1954, σ. 452)